

УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ У ПРАЗІ

UKRAJINSKÝ SOCIOLOGICKÝ INSTITUT V PRAZE

INSTITUT UKRAINIEN DE SOCIOLOGIE A PRAHOU

SOCIOLOGICAL INSTITUTION IN PRAGUE

PRAHA III., ŠERÍKOVÁ 4. — TELEFON 414-06.

На правах рукопису

З ВІТ

з діяльності Інституту і його установ

листопад 1930 - 1931 липень

IV

1931

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВНИЙ ФОНД
ІМЕНІ МИКИТИ ШАПОВАЛА
Дар Інж. Сави Зеркаля

УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІОЛОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
в Празі.

З ВІТ

з діяльності Інституту
і його установ

IV.

ЛІСТОПАД 1930-1931 ЛІПЕНЬ

Краків.

1931.

Д Р У К О В А Н О 100 П Р И М І Р Н ИКІВ

УКРАЇНСЬКИЙ АРХІВНИЙ ФОНД
ІМЕНІ МИКИТИ ШАПОВАЛА
Дар Інж Сави Зеркаля

TABLE DES MATIÈRES

	Pages
I. L'organisation de l'Institut	5
1.La Couratelle de l'Institut	6
2.La Direction de l'Institut	7
3.Le Conseil scientifique de l'Institut	8
II. Le Personnel de l'Institut	9
III. Le travail de la section Sociologique ,	IO
1.Les investigations des membres de l'Institut	"
2.Rapports individuels des membres de l'Institut	II
3.Rapports publiques au Canada	"
4.Cours publiques faits dans les Etats Unis	I5
5.Ecole des sciences sociologiques à Detroit	I6
6.Conferences scientifiques en France	I8
7.Conferences à Dvour Kraljovyj	"
8.Travaux préparatoires des membres de la section sociologique	I9
9.Edition des travaux des membres de la section sociologique	"
IV. Compte rendu de la section des études des peuples .	"
V. Compte rendu abrégé de l'activité de l'Université des Ouvriers Ukrainiens 1927 - 1931	22
VI. Bibliothèque de l'Institut Sociologique 1930-1931 .	24
 <u>Des Personalités:</u> 	
Le Jubilé du Prof.Sophie Roussow	25
Le Jubilé de 25 ans d'activité littéraire et sociale du Dr.B.N.Oulanoff	33
Biographie de Monsieur Victor Tchernoff	35
Bibliographie des œuvres de M.Victor Tchernoff.	40
Indicateur à la bibliographie des œuvres du Dr. M.E. Chapoval /1907 - 1932/	43

З М И С Т.

	Стор.
I. Організаційні справи Інституту	5
1. Кураторія Інституту	6
2. Дирекція Інституту	7
3. Наукова Рада Інституту	8
II. Особистий склад Укр.Соціологічного Інституту. . .	9
III. Праця Соціологічного відділу	10
1. Дослідча праця членів Ін-ту	"
2. окремі виклади членів Ін-ту	II
3. Публичні виклади в Канаді	"
4. Лекторська праця в Сполучені держав Америки.	I5
5. Школа суспільних наук в Детройті.	I6
6. Виклади у Франції	I8
7. Виклади в Дворі Кральовому.	"
8. Підготовча праця членів Соціолог.відділу	I9
9. Друки праць членів Соціол.відділу Ін-ту.	"
IV. Звіт з праці відділу Народознавства	"
V. Короткий звіт з діяльності Укр.Робітничого Універ- стету з р.1927 по I.VII.1931.	22
VI. Бібліотека Укр.Соціологічного Інституту від I.VII.1930 - I.XI.1931.	24
 <u>Персонал і ї:</u>	
Ювілей С.Ф.Русової	25
До ювілею 25-ліття літературно-громадської діяльності Д-ра Б.Н.Уланова . . .	33
Життєпис Віктора М.Чернова	35
З бібліографії Д-ра В.М.Чернова.	40
 <u>Додаток до звіту Укр.Соціологічного Інституту р.1928-29</u>	
Схематичний показчик до бібліографії писань д-ра М.Ю.Шаповала /1907-1932/	43

ЗВІТ З ДІЯЛЬНОСТИ УКР.СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ

ЗА 1930 - 31 рр.

I. ОРГАНІЗАЦІЙНІ СПРАВИ ІНСТИТУТУ.

У звітному 1930-1931 академічному році життя Інституту стабілізувалось. Повне припинення будь-якої допомоги від М-ва Заг. Справ ЧСР.; ступнєве скорочення допомог на інші культурні установи української еміграції, де мали свою екзистенцію де-котрі з працівників Інституту; як рівнощ що-піврічне скорочення персональних стипендій-все це вкупі значно погіршило стан життя і праці Інституту, бо змусило багатьох його членів, за виїздом з Праги, майже цілком припинити свою наукову працю, а інших обмежити її до мінімума за браком часу по-за працею на здобуття собі та своїй родині куска насущного.

Стабілізація на краю провалля є загрожуюча стадія в житті будь-якої інституції, але часто ця стадія є ментом переорганізації її, перевірки сил та можливостей і тоді рівного та пляномірного ходу, ступневого розвитку. Так сталося і з Інститутом. Повна відсутність будь-яких коштів з боку примусила Кураторію Інституту вести справи свої в рамках тих маленьких засобів, що їх можна було дістати шляхом продажу своїх публікацій. А їх було так мало, що довелось авільнити майже всіх платних співробітників і обмежитись лише одною машинисткою. Помешкання Інституту де-що скоротити, по згоді з господарем будинку віддано йому дві менші кімнати, тим скоротивши де-що видатки по оплаті помешкання. Цілковито припинити працю в Укр. Робітничому Університеті та Архіві-Музей.

Перевівши таку адміністративну реформу, стало можливим в тих тісних рамках фінансових зосередити всю увагу на праці науково-дослідчій та організаційній, але в розумінні організації ширших авдиторій, бо ж у Празі та Подебрадах за скінченням молоді своїх шкіл такого контингенту вже не стало. Тому то з метою популяризації соціо-логічних знань та ознайомлення ширших кол. укр. еміграції було командовано Директора Інституту д-ра М. Шаповалу в Канаду з місяця квітня 1930 по січень 1931р., де він відбув низку своїх публічних викладів. Тому-то доловено було всіх старань, щоби опублікувати, будь-яким способом, хоча частину готових вже до друку праць членів Інституту - і видано літографським способом I-III томи відділу "Народознавство" - на засоби самих членів Інституту.

Такожи умови праці не зневірили однако тісне коло людей, що віддані цілковито тій роботі, а, навпаки, дружно, по-товаришськи з вірою в кращі часи поступає науково-дослідча праця Інституту під досвідченим керуванням організатора твої праці - її директора д-ра М.Ю. Шаповалу.

I. КУРАТОРІЯ ІНСТИТУТУ.

Кураторія Інституту в звітному 1930-1931 році була в такому складі: Д-р М.Шаповал /голова/, Проф. С.Русова і Проф. Л.Білецький - заступники голови, секретар Д-р П.Богацький, і члени: Д-р Н.Григорійв /член Президії/, Проф. Б.Іваненко, Проф. І.Паливода, А.Мищук і С.Черкасенко.

Кураторії Інституту, як вищому керівникові Інституту, довелось впорядкувати господарсько-адміністративний бік життя інституції згідно з новим його фінансовим станом. Ще з 1-го липня 1930р. М-во Зак.Справ ЧСР припинило підмогу Інститутові. А на прохання Президії Кураторії М.З.С. згодилось дати ще 22.000 кор.чес.на ліквідацію боргів Інституту що сягали поверх 100.000 кч. 31 грудня 1930р. М.З.С. повідомило Дирекцію Інституту, що названа сума 22.000 кч. є дефінітівно остання, та що інституція не може в будущому розраховувати на яку-будь підмогу від цього М-ва. Таким чином, стаття боргів Інституту, по сплачені більш наглих та необхідних часток, зосталась в розмірі 75% не задоволеною і лягла великом тягарем на плечі Кураторії. Залагодивши ще де-які борги з інших джерел на 8 квітня 1931р. по звіту члена Дирекції Д-ра Н.Григорійза борт Інституту зостався в сумі 47.514. 15 кор.чес.

Так само без наслідків зосталось прохання Дирекції Кураторії Інституту надіслане 18 лютого 1931р. до М-ва Зак.Справ ЧСР. про сплату 19.333 кор.чес. П.Богацькому, що зостались не виплаченими до сі за куплені ним книжки для Укр.Національної Бібліотеки, зорганізованої ним з доручення Укр.Гром.Комітету і по особливих вказівках Вп.п.Міністра В.Гірси та переданої в 1925р. Укр.Соціологічному Інститутові. 27 лютого 1931р. М-во відповіло листом ч.23.463 буквально так: "У відповідь на лист ч.102 від 18 лютого ц.р. Міністерство Заграницьких Справ повідомляє, що за браком фінансових засобів неможе полагодити прохання про виплату 19.333 кч.п.П.Богацькому".

В засіданні 31 жовтня 1930р. Кураторія Інституту розглянула заяву Президії Укр.Гром.Вид.Фонду про передачу йому в користування бібліотеки був.Укр.Гром.Комітету /відділ белетристики/ на термін три роки. Ухвалено було передати потрібні книжки Фондові на термін 3 роки з оплатою три кч.річно від книги, властиво 25 гел.-місячно, розрахунок річний. Умову належну з Президією Укр.Гром.Вид.Фондом зложену на письмі підписано 31.Х.1930р. Такою дорогою Кураторія Інституту в де-якій мірі оплачує УГВФондові склад, де переховуються видання Інституту та покриває старий борт за набрані там книги.

В засіданні 9-го квітня 1931р. Загальні збори Кураторії Соціолог.Інституту заслухали доклад Президії Кураторії в справі відшукаючия коштів на дальшу працю Соціологічного Інституту. Голова доклав про перебіг підготовчої наради, що відбулась 21 березня 1931р. В тій справі Заг.збори Кураторії ухвалили: визнати доцільність і конечність розшуків матеріальної бази для роботи Соціолог.Інституту.

В цім же засіданні Кураторія заслухала доклад члена проф. Ів. Паливоди про участь Укр.Соціол.Інституту в Контактному комітеті укр. організацій. Ухвалено: з огляду на те, що збори Контактного комітету постановили перетворити цей комітет в політичну організацію під назвою "Національна Рада", Кураторія вважає, що Інститут, як організація не політична, не може далі перебувати в складі Контактного комітету.

Тут же було зачитано меморандум від Комісії Лекторського та Адміністративного персоналу та Студентів У.Г.А. в справі нансеновських пасів з метою належної оплати, Кураторія Інст-ту постановила:

прилучитись до запропонованого Комісією меморандуму і уповноважила свою Президію підписати цей меморандум.

На цім же засіданні Заг.збори Кураторії Інс-ту заслухали звіт Голови Кураторії Укр.Соц.Інс-ту д-ра М.Шаповала про діяльність Кураторії Інст-ту в біжчому році, та доклад члена Президії д-ра Н.Григорія про фінансовий стан Соц.Інституту. Заслухавши звіти Загаль-ні збори Кураторії Укр.Соц.Інституту їх ствердили.

Після того було переведено вибори керуючих органів Кураторії Інституту: Президію Кураторії обрано в складі:- головою Кураторії М. Шаповала, заступниками: С.Русову і Л.Білецького, секретарем - П.Богацького. Ревізійну Комісію: Є.Іваненка, І.Паливоду та С.Черкасенка. Дирекцію Інституту: М.Шаповала/голова/, О.Ейхельман, Л.Білецького, Н.Григорія- члени і секретарем-- П.Богацького. Вибори проведено у названі органи - одноголосно.

Далі з огляду на нечинність Укр.Робітничого Університету та Архіву-Музею за відсутністю на ведення їх коштів - ухвалено закрити їх. А одночасно доручається членові Дирекції Інституту і директорові тих установ Інст-ту представити звіт Кураторії по ліквідації їх.

На останку ухвалено прийняти як найближчу участь у впорядженні святочного засідання 72-літнього ювілею С.Ф.Русової та вислати представників Інституту з привітанням.

2. ДИРЕКЦІЯ ІНСТИТУТУ.

Дирекція Соціологічного Інституту в рр.1930-31 складалась з п'яти членів: голови - д-ра М.Шаповала до його відїзду в командировку до Канади і Америки. З м.квітня обов'язки голови виконував проф.Білецький до повороту д-ра М.Шаповала в початку м.січня 1931р. Членів: д-ра Н.Григорія і проф.д-ра О.Ейхельмана і секретаря інж.Б.Залєського до його виїзду до Америки /І.ІХ.1930/, а спісля д-ра П.Богацького. Співробітників Інституту за браком коштів на оплату їх праці крім одної машиністки - не мав.

Дирекція Інституту відбула крім засідань Кураторії - щість, на яких розвязувала біжучі науково-організаційні справи.

Одною з важливіших та нагальних потреб Інститута була справа приміщення майна Музея-Архіву, який за припиненням своєї діяльності за браком відповідного приміщення, треба було як найскорше розвязати. З цією метою згідно з ухвалою Дирекції Інституту, Н.Я.Григорій відвідав п.Голову міста Праги з означенюю метою та в тій справі подав йому відповідний доклад. Приматор д-рБакса обіцяв подбати щоби відповідне помешкання було приділене. Але справа та не була розвязана до кінця звітного року і таким чином Музей-Архів своїх функцій не розпочинав.

Крім цілої низки справ чисто фінансового характеру, які Дирекція підготовляла до розвязання у Кураторії Інституту, пильніша увага була звернена на науково-організаційні справи. Так, по-перше, справа Білоруського кабінету, який за наглими відходом д-ра Т.Гриба, що відійшов від праці, заадалегідь не повідомивши Дирекцію Інст-ту та не здавши справ його, майна та не відчитавши, зостався як би на призволяще. Дирекція Інст-ту ухвалила справами Білоруського кабінету зайнятись проф.Л.Білецькому.

Друге, на пропозицію Директора Інституту і члена його д-ра В.Гуревича ухвалено 22 травня 1931р. обрати дійсними членами Укр.Соціологічного Інституту п.п. Г.І.Шрейдера і М.С.Русанова та прохати їх вкупі з членами Інст-ту В.М.Черновим і В.Я.Гуревичем організувати руський відділ Інст-ту.

Трете, оскільки по чисто технічних причинах наукові засідання Інституту не можуть відбуватись більше одного разу на тиждень, то 22 травня 1931 р. ухвалено в дні засідань зачитувати не менше двох-трьох докладів з необхідності зачитати в біжучім акаадемічним році всі злагоджені членами Інституту праці.

Четверте, з огляду на те, що фінанси Інституту знаходяться у невідрадному становищі і переводити публікацію своїх численних праць нормальною дорогою Інститут цілковито позбавлений можливості ухвалено було видати черговий збірник відділу "Народознавство" - літографським способом. Але й на цей примітивний спосіб друку засобів Інститут дати не міг і збірник ухвалено друкувати на власні кошти учасників того збірника. Обрано було редакційну комісію в складі проф. Л. Білецького, Н. Григорієва та П. Богацького. Такий збірник в розмірі 33½ аркушів друку в кількості 150 примірників вийшов з друку в кінці звітного року.

З тою ж метою опубліковання праць своїх членів Інститут звернувся до Правління Укр. Гром. Фонду з пропозицією видати працю директора Інст-ту д-ра М. Шаповала - "Загальна Соціологія" розміром до 20 аркушів друку. Щоби полегшити УГВФондові здійснити це видання ухвалено було 3 червня 1931 р. запропонувати йому певні полегшуючі умови та нарешті певну позицію під це видання в невеликому розмірі. У. Г. В. Фонд такі умови прийняв.

В справі Укр. Робітничого Університету було ухвалено: оскільки зсталось певне майно його /невичерпані до останку видані ним лекції/, а поруч з тим зсталась і певні борги у його та йому, зосередити ведення тих всіх справ в руках загального секретаріату Інститута. Майно було підраховане і лекції, що зсталась, зачислено в загальний каталог видань Інституту для продажу їх.

Бібліотека Інституту за відсутністю відповідних коштів не поповнялась купівлєю нових книг, лише обміном виданнями та дублікатами. Оскільки в складі її знаходилась ще бібліотека бувш. Укр. Громадського Комітету, але не заінвентарізована, то ухвалено Дирекцією Інст-ту внести всю бібліотеку бувш. Укр. Гром. Комітету у інвентар Інституту.

3. НАУКОВА РАДА ІНСТИТУТУ.

Наукова Рада Укр. Соціолог. Інституту відбула свої Загальні збори один раз - 1-го липня 1931 р. під головуванням Президента Проф. д-ра О. Ейхельмана та при секретарі П. Богацькому.

Після ствердження кандидатур в члени Укр. Соц. Інституту М. С. Русанова та Г. І. Шрейдера було заслухано доклади про наукову діяльність члена Інст-ту В. М. Ч е р н о в а: 1/ Доклад Проф. д-ра О. О. Ейхельмана - Філософські та соціологічні методи В. М. Чернова, 2/ та доклад Проф. Л. Т. Білецького - Філософські праці В. М. Чернова, доповнені докладами 3/ М. С. Русанова і 4/ д-ра М. Шаповала про визначну наукову та культурно-громадську працю В. М. Чернова.

По заслуханню докладів Загальні збори Наукової Ради Укр. Соц. Інст-ту одноголосно постановили наділити В. М. Чернова в царині соціології, філософії і суспільної політики степінню доктора соціології honoris causa. Крім того іменувати його професором соціології і соціальної політики Українського Соціологічного Інституту з 1-го липня 1931 року.

По закінченню наукового засідання директор Інституту подав ширший звіт про наукову діяльність Інституту, а член-дирекції Н. Я. Григорієв про фінансовий стан Інст-ту. Звіти збори одноголосно ствердили та перевели вибори Президії Наукової Ради Укр. Соц. Інституту.

Президентом Наукової Ради і надалі обрано Проф.д-ра О.О.Ейхельмана.
Заступниками: Проф.д-ра М.Шаповала та Проф.д-ра Л.Т.Білецького.
Секретарем д-ра П.Богацького.

II. ОСОБИСТИЙ СКЛАД УКР.СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ.

На I липня 1931р. особистий склад Інституту був такий:

А. Почесні члени Інституту

I. Кобилянська Ольга - письменниця /Чернівці/.

Б. Дійсні члени Інституту:

- I. Андрієвський Панас - доцент Українського Університету в Празі.
2. др.Блага Ін.Арношт - Професор соціології Університету в Брно.
3. др.Білецький Леонід - Проф. Укр.Педагогічного Інституту.
4. др.Богацький Павло /Директор Відділу Народознавства У.С.І./
5. Бордаєвський Сергій - Секретар і професор Укр.Соц.Інституту.
6. др.фон-Візе Леопольд - Проф.Укр.Господарської Академії.
7. др.Гуревич Виссаріон - Директор Соціолого-Інституту в Кельні і професор університету там-же.
8. др.Григорій Никифор - Письменник, управ.Набінету вивчення Росії при Укр.Соц.Інст-ті.
9. др.Ейхельман Оттон - Проф.Укр.Соц.Інс-ту, директор УРУ.
10. др.Еллвуд Чарльз - Заслужений професор Київського Університету, проф.Укр.Університету в Празі і Господарської Академії в Подебрадах.
11. Ільвотко Аркадій - Університет в Міссурі.
12. Іваненко Євген - Лектор УРУ.
13. др.Кобилянський Люцій - Професор Укр.Педагог.Інституту.
14. др.Мандрика Микита - Професор Укр.Соціолог.Інституту.
15. др.Марголін Арнольд - Письменник /Вінніпег/.
16. Інж.Нечас Яромір - Письменник, депутат парляменту в Празі.
17. Одарченко Олекса - Професор Укр.Університету в Празі.
18. Омельченкова Марія - Письменниця.
19. Омельченко Григорій - Доцент Укр.Педагогічного Інституту.
20. др.Росс Едвард - Проф.Університету в Вісконсін.
21. Русанов М.С. - Письменник.
22. др.Русова Софія - Професор Укр.Педагог.Інституту.
23. др.Січинський Володимир - Доцент Укр.Педагогічного Інституту.
24. др.Сорокін Пітірім - Професор в університеті Гарвард.
25. др.Уланов Батьма - Письменник, голова Комлицької Комісії.
26. др.Халупний Еміль - Професор Школи Політ.Наук, доцент університету в Брно.
27. др.Чепін Стюарт - Професор університету. Міннесота.
28. Черкасенко Свирид - Письменник /Прага/.
29. Чернов Віктор - Письменник.
30. др.Шаповал Микита - Професор соціології У.С.І., письменник.
31. Шрейдер Г.І. - Письменник.
32. др.Штейнберг Ісаак - Письменник.
33. др.Ярема Яким - Професор Укр.Педагог.Інституту.

В.Члени кореспонденти.

I. др.Бонкало - Проф.Універ. в Будапешті.

2. др.Булль Едвард - Проф.Універ. в Осло.

3. Дорошенко Володимир - Письменник /Львів/.

4. др.Колеса Філарет - Член Укр.Академії Наук /Львів/.

5. Др.Кордуба Мирон - Професор /Львів/.
6. Ластовський Вацлав - Учений /Ковно/.
7. Ген.Шаповал Микола - Париж.

Г. Асистенти:

- Інж.Гончар Олександр
" Довгаль Свириц
" Денисенко Григорій
" Залевський Болеслав
" Сокало Андрій
" Станіславський Кость

Г. Наукові співробітники:

Інж.Володимирів С., Гончаренко Ів., др.Ліщинський Микола, Любич М.
Шляхтиченко М.

Д. Аспіранти: Григорій Мирослав, Кучер Михайло.

ІІІ. ПРАЦЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ВІДДІЛУ.

Соціологічний відділ у звітному 1930-1931 академ. році провадив свою працю під керівництвом д-ра Н.Григорія за відіздом постійного керовника його директора д-ра М.Шаповала до Америки і Канади. З поворотом його у м. січні 1931р. до Праги керівництво відділу повернулось в його руки.

Склад відділу на 1 липня 1931р.:

Дійсні члени:

В.Празі - проф.Л. Білецький, Н.Григорій, др.В.Гуревич,
проф.О.Ейхельман, А.Животко, проф.Б.Іваненко,
проф.С.Русова, др.Б.Уланов, В.Чернов, др.М.Шаповал.

По-за Прагою: проф.Ін.Арн.Блага, проф.Л.фон-Візе, проф.Ч.Ел-
лвуд, др.Д.Марголін, др.М.Мандрика, проф.Е.Росс,
М.С.Русанов, проф.П.Сорокін, проф.Е.Халупний,
др.І.Штейнберг.

Члени-Кореспонденти: проф.Е.Булль, ген.М.Шаповал.

Асистенти: інж.О.Гончар, інж.С.Довгаль, інж.Б.Залевський,
К.Станіславський.

Аспірант - М.Н.Григорій.

I. Дослідча праця проводилася членами та співробітниками індивідуально, а наслідки її у формі докладів, рефератів подавались на засідання членів Соц.Ін-ту, які відбувалися що-тижня у перший день. При середньому відвідуванні тих докладів 12 осіб.

За рік відбулось 2 організаційних засідання і 22 наукових.

Прочитано було:

- 13.XI. - В.Я. Гуревич: Литература и метод в студіях по вопросу о национальности.
19.XI. - " " " Народоведеніе и проблема национальности.
28.XI. - " " " продовження.
12.XII. - Н.Я.Григорій: Нео-маккіявлізм.
19.XII. - " " " продовження.
15.I.1931 - М.Ю.Шаповал: Теорія влади, як психологічне явище.
28.I. " - " " Типологія українського народу.
6.II. " - " " Теорія влади та проблема влади українського народу.
18.II." - " " " Шлях до влади через культурне, господарське, політичне будівництво та революцію.

- 19.III.1931. - М.Ю.Шаповал: Dotázník pro sociologické studium venkovského, вид.Чехослов.Агрікульт.Академією.
- 3.IV. " - " " " Типологія укр.народу в "Нарисах історії філософії на Україні".Д.Чижевського.
- 9.IV. " - " " " I/ К.Довгань-Соціальна функція книги.
2/ Степовий - Енергетична та географічна теорії суспільства.
- 24.IV. " - " " " Бойкот і культура.
- 8.V. " - М.В.Омельченкова: Т.Г.Масарик і жіноче питання.
- 14.V. " - М.Ю.Шаповал: Праці Укр.Педагогічного Інст-ту, т.І.
- 22.V. " - Н.Я.Григориїв: Розвиток державних форм Туреччини.
- 27.V. " - М.Ю.Шаповал: Реферат: Томілін-Шрейдер - Аборти на Україні.
- 3.VI. " - " " " P. Sorokin's - Contemporary Sociological Theories.
- 13.VI. " - Г.В.денисенко: Статистика зовнішньої торгівлі, як джерело пізнання міжнародних господарських стосунків.
- 20.VI. " - А.П.Ливотко: Культурно-господарське і політичне життя України в першій половині 1931р.
- 24.VI. " - Н.Я.Григориїв: Соціологічне й юридичне розуміння держави /Кельсенова теорія держави/.
- 2.VII. " - М.Ю.Шаповал: Principles of Rural-Urban Sociology - P. Sorokin - C. Zimmeerman.

III. Окремі виклади членів відділу:

- Др.М.Шаповал: I/Що таке націоналізм? /в засіданні Т-ва Письменників і журналістів в Празі/
- 2/С.Ф.Русова, як суспільний чинник /святочна академія 8.VI.31./
- 3/Проблема села і міста /Чехослов.Агрікулт.Академіч.комісія вивчення села - 15.V.31/
- 4/Шевченко, як суспільний чинник /Dvůr Kralevy I4.III.31/
- 5/Сучасний момент і національні відносини на Україні /там-że 15.III.31/
- 6/Міжнародне становище України /там-że - 16.III.31/.

Інж.С.Д.Овгаль перебуваючи на Підкарпатті прочитав систематич. курс публічних лекцій у читальні Т-ва "Просвіта" в Прислопі:
з 13-18 січня 1931 по Гігієні: Про чистоту /3.I./ Мікроорганізми.
/4-I/. Бактерії користні /7-I/. Бактерії шкідливі /8-I/. Епідемічні хвороби /9-I/. Охорона здоров'я /10-I/. Вода і харч /13-I/. Дихання і повітря /14-I/. Втома і спочинок /17-I/. Одежда і взуття /18-I/.
з 24.I. по 5.V. по сільському господарству: Грунти /24-I/. Кормові рослини і трави /25-I/. Кормові конеплоди /31-I/. Тіло худоби /I-II/.
Органи травлення /7-II/. Запліднення худоби /8-II/. Породи коров /II-II/. Годування худоби /12-II/. Хемічний склад кормів /14-II/. Пониження худоби /15-II/. Хліви для худоби /21-II/. Хороби тварин /22-II/. Коні - раси коней /28-II/. Годування і праця коней /I-III/. Овці - породи іх /7-III/. Годування овець /8-III/. Хороби овець /14-III/. Споживчі дружства /15-III/. Дружства в селі /21-III/. Свині і додля їх /22-III/. Розплодження свиней /28-III/. Організація сучасного обміну /29-III/. Кредитові дружства /4-IV/. Сельсько-господ.дружства /5-IV/. Кури - порода іх /6-IV/. Годівля і розмноження курей /7-IV/. Гної і угноїння /13-IV/. Штучні гної /14-IV/. Плуги і орання /18-IV/. Гуси і качки - плекання іх /19-IV/. Молоко - його хеміч. склад /26-IV/. Виріб сирів /26-IV/. Виріб масла /2-V/. Системи поле-

водства /3-В/. Хлібні рослини /5-В/.

Горожанська наука. Право /6-V/. Держави і їх типи /9-V/. Державна влада /10-V/. Вибори /16-V/. Правительство /17-V/. Публичні уряди /20-V/. Самоуправа /21-V/. Політ. устрой Подкарп.Руси /23-V/. Права і обов'язки горожан /24-V/.

Крім того 7-ІІІ-ЗІ прочитав там - же: "Масарик і його досягнення

8-ІІІ-31 " " " " "Лиття і творчість Т.Г.Масарика".

I4-III-31 " " Шевченко письменник і бо-
рець.

III. Публічні виклади в Канаді.

З метою популяризації соціологічних знань і дослідів Інституту директор М.Шаповал зробив протягом своєї подорожі з 13 квітня 1930р. по 4 січня 1931р. значне число викладів з теоретичної соціології і політики, соціографії України і теорії української політики, як то видно буде з дальнього показника.

Хоч виклади, зроблені до 1-го липня 1930р., формально відносяться до звіту за рік 1929-30 /де вони й згадані/, однаке для представлення цілості лекторської акції Інституту по-за країною його перебування, подамо цілий список лекцій в цім звіті.

А.Виклади в Монреалі /пров.Квебек/.

4 травня 1930р. лекція I - Національні відноси
на Українських землях. Виклад про соціальну структуру населення на Кубані, Наддніпрянщині, Галичині, Волині, Буковині, Підкарпатті. Міста і села. Їх національний, релігійний, професійний склад. Соціальні функції міста і села. Розподіл функцій, як обективна причина поневолення українського народу. Економична і політична диктатура міста над селом. Культурна перевага міста /неукраїнського/ над селом і постійна деградація села. Класова структура міст і роль різних класів. Характер соціальної структури населення України: міжнаціональний поділ праці, українська національність займає в суспільній системі місце поневолених низких класів, тому вона з погляду структурного аналізу є "неповна нація", що складається на 99% з селян /92%, робітників /6%, ремісників /1%, цеб-то трудових низких класів. Наслідки такої соціальної структури України для укр.народу: він підлягає визискові праці, визискові крові /мілітарні жертви для пануючих/, конфіскації землі і природних дібр, колонізації, деформації структури, денационалізації. Позбавлена економичної і політичної самостійності та культурної самоорганізації, Україна в цілому і в частинах, належних до різних держав, є к о л о н і я.

6 травня-лекція 2: Політичні ідеології народів, що панують над українським.

I. Р ос і й с ь к і. Теорія Росії, як "соціального організму" в ідеологів і провідників: Риков, Радек, Е.Бош - большевиків, Керенсько-го, Станкевича - соц-демократів /соціалістів/, Мілюкова - бурж.лібер., і монархистів. Ідеологія "поділу праці між республіками" Кагановича. Теорія Волобуєва. Теорія федерацізма. Теорія групи В.Чернова. Критика російських ідеологій.

2. П о л ь с ь к і. Соціологічна теорія "кресів" д-ра С. Розенберга про середновічний тип суспільства на кресах /українського і білоруського/: відсутність витворів і переваги безносередніх акцій і реакцій, низка степень об'єктивації /суб'єктивна/. Теорія С. Грабовського про національну польську державу. Теорія і політика регіоналізму, як шлях до культурно-національної інкорпорації укр.наро-

ду /злиття двох культур/. Критика польських теорій і практики.

3. Румунський. Критика теорії і закону 16 липня 1924р. про "румун, що забули рідну мову" /українців/.

4. Чеський. Розгляд поглядів Масарика на українську проблему. Теорія соціальної незрілості укр.народу. Теорія славянської проблеми і політики Е.Бенеша. Теза про незрілість укр.народу. Теорія Великої Росії д-ра К.Крамаржа і антиукраїнська політика. Критика чеських ідеологій.

5. Білоруський рух. Козацько-незалежницькі рухи.

6. Українська визвольна програма, як висновок соціологічного вивчення України.

8 травня-3-та лекція: Велика Революція на Україні.

1. Рушійні сили революції і її причини: соціально-економічні, політичні, культурні. Роль революціонерів в психологічній підготовці революції в Росії: руських /від декабристів до соц-рев., соц-дем. і більшевиків/.

2. Центральна Рада - організація сил і проголошення самостійної Української Республіки.

3-4. Війна з Росією. Німецька окупація. Переворот і гетьманщина.

5. Друга українська революція і відновлення УНР в 1918р. Трудовий Конгрес. Соборна Україна. Земельна реформа.

6. Війна з Росією, занепад УНР. Петлюрівщина. Наступ Польщі на Україну.

7. Кубань, Бесарабія, Буковина, Підкарпаття.

8. Висновки і оцінки.

II травня - 4-та лекція: Праця укр.еміграції в ЧСР.

1. Український Громадський Комітет. Забезпечення студенства. Господарська Академія. Педагогичний Інститут. Матуральні курси і гімназія. Селянська Спілка і технічні школи. Видавничий Фонд. Соціологічний Інститут.

2. Ліквідація УГК. Український Комітет в ЧСР. Укр.Робітничий Університет. Укр.Музей-Архів.

Б. Виклади в Торонто /пров. Онтаріо/

16 травня - 5-та лекція: Національні відносини на українських землях. /зміст вище/.

20 травня-6-та лекція: Велика Революція на Україні /зміст вище/.

22 травня-7-ма лекція: Політичні ізології суспільних народів /зміст вище/.

25 травня-8-ма лекція: Праця укр.еміграції в ЧСР. /зміст вище/.

9 червня-9-та лекція: Суспільна будова /з окрема що таке нація, держава, клас, партія/. Загальна теорія суспільства, ч. I - Суспільна структура. Теорія скупини. Реальні, фіктивні скупини і статистичні групи. Організовані і неорганізовані скупини. Закриті, відкриті і проміжні. Прості і складні. Верстви, з окрема нація і клас. Держава і партії. Складні агрегати - село і місто. Суспільство, як цілість.

10 червня-10 лекція: Чинники суспільного процесу.

Поняття чинників. Причинові зв'язки і функціональні залежності.

Чинники космічні /світло, тепло, звук, електрика, географичне положення, клімат, ґрунт, вода і тп./, біологічні/інстинкти живлення, розмноження, пізнання, самохорони, соц.інстинкт, наподоблення, інші біологічні/, психичні /ідеї, вірування /скупини, що виникли в наслідок поділу землі. поверхні між державами, поділу праці, влади, дібр/. Загальна діяльність суспільних сил.

В. Виклади в Ошаві /пров. Онтаріо/:

17 травня-ІІ лекція: Національні відносини на укр. землях.

18 травня-ІІІ лекція: Велика Революція на Україні.

Г. Виклади в Гамільтоні /prov. Онтаріо/

27 травня-ІІІ лекція: Національні відносини на укр. землях.

30 травня-ІІІ лекція: Велика Революція на Україні.

3 червня-ІІІ лекція: Праця єміграції в ЧСР.

Г. Виклади в Торонто /prov. Онтаріо/:

29 травня-ІІІ лекція: Національні відносини на укр. землях.

5 червня-ІІІ лекція: Праця єміграції в ЧСР.

Д. Виклади в Константоні /prov. Онтаріо/:

12 червня-ІІІ лекція: Велика Революція на Україні.

13 " 19 " Національні відносини на укр. землях.

14 " 20 " Праця єміграції в ЧСР.

Е. Виклади в Судборо:

16 червня-ІІІ лекція: Національні відносини на укр. землях.

21 " Розмова про большевизм на Україні: його ідеологія, праця, наслідки.

Е. Виклади в Форт Вілліамі /prov. Онтаріо/:

20 червня-ІІІ лекція: Михайло Драгоманів /з нагоди 35-ліття смерті/.

Соціологічні погляди Драгоманова. Його програма - максимум 1880-го р. Програма мінімум 1884 року. Праця наукова і політична. Значення Драгоманова, як ідеолога нової України.

т е ж 23 лекція: Національні відносини на укр. землях.

24 червня-ІІІ лекція: Велика Революція на Україні.

25 " 25 " Ідеології поневолення України сусідніми народами.

27 " 26 " Праця української єміграції в ЧСР.

Ж. Виклади в Вест Форт Вілліамі /prov. Онтаріо/:

21 червня-ІІІ лекція: Велика Революція на Україні.

24 " 28 " Ідеології поневолення України сусідніми народами.

26 " 29 " Праця української єміграції в ЧСР.

З. Виклади у Вінніпегу /prov. Манітоба/

2 липня-ІІІ лекція: Національні відносини на укр. землях.

5 " 31 " Велика Революція на Україні /перша частина/

9 " 33 " Велика Революція на Україні /друга " /

11 " 33 " Праця укр. єміграції в ЧСР.

24 " 34 " Ідеології поневолення України сусідніми народами.

30 " 35 " Наука, її суть і завдання

Поняття науки: вірування, емпіричні знання і наука. Дослід над мертвю матерією, живими організмами і суспільством /природничі, біо-

логічні, суспільні науки/. Абстракція. Причинові звязки і функціональні залежності. Формально-логічні вимоги. Перевірка і експеримент. Суспільні науки. Соціологія, як наука про соціальну взаємочинність. Логічні категорії соціального явища: люде, їх акції, чинники і витвори. Соціологія теоретична, конкретна і прикладна. Українська наука. Соціологічний Інститут. Наука і активізація поведінки людей.

IV. Лекторська праця в Сполучених Державах Америки.

I. Публичні виклади в Детройті.

14 вересня-36 лекція: Національні відносини на укр.землях.

20 " 37 " Політичні ідеології наших сусідів про Україну.

21 " 38 " Завдання українського визвольного руху.

Ціль визволення: забезпечення народу. Соціальна структура, як основа для вироблення визвольної програми. П'ять типів національних структур: 1/Нація повна і державна /Німеччина, Франція і ин./ 2/Нація неповна, але державна /Англія/, 4/Нація неповна, недержавна, але соціально-пануюча /Хиди/, 5/Нація неповна, недержавна, соціально-поневолена /українці, білоруси і ин./. Визволення - значить: перебудова соціальної структури з тим, щоб укр.народ з поневоленого став вільним /соціальний переворот і знищення класової структури/. Шляхи: суспільне будівництво і революція. Основи суспільного будівництва: культурного, господарського і політичного. Проблематика укр.визвольної політики: проблема меншостей, перевороту, міжнародного призначення, міжнародної співпраці, проблема території, проблема проводу.

28 вересня-39 лекція: Михайло Драгоманів, як ідеолог нової України /з нагоди 35-ліття смерті/.

Життя Драгоманова. Його праця в області науки. Політика. Програма - максимум і мінімум. Тактичні засади. Націоналізм і інтернаціоналізм. Соціологічний федералізм. Соціологія і політика Драгоманова. Драгоманів і драгоманівці. Драгоманів і не-драгоманівці. Історична роль Драгоманова.

2 листопаду-40 лекція: Листопадова революція в Галичині.

Світова війна і розпад Австро-Угорщини. Українські партії під час війни. Рушійні сили перевороту I-го листопаду. Роль війська. Метода створення Національної Ради. Західно-Українська Республіка. Соборна Україна і чинники соборності. Війна з Польщею. Галицько-українська армія на степах України. Двоєвластів, як причина загибелі УНР і ЗУНР. Полонофільство і деникинщина. Розпад УНР і ЗУНР. Висновки і оцінки.

15 листопаду-41 лекція: Причини "пасифікації" Галичини і шлях визволення:

Кооперація і її зрист. Загострення класово-національного напруження між українським селом і польським містом. Погром українського шкільництва, кооперації, культурних установ, політичних і спортивних організацій, як спосіб унеможливлення укр.самоорганізації. Змагання Польщі зберегти сучасну соціальну структуру з метою зберегти систему визиску. Безнадійність надій на "мир". Шкідливість орієнтації на Лігу Націй. Шлях визволення колоній - революція політична і соціальна.

ї. Виклади в Гемтремку:

3 жовтня-42 лекція: Історична доля Українського народу.

Генетична соціологія і її завдання. Норманська і кельтійська теорії походження Київської державності. Князівська Русь-Україна. Село і місто в князівській Русі. Наступ монголів. Теорія акад. Тутківського про причину руху азійських народів на Україну. Занепад Київської Русі. Галицько-волинська доба. "Татарські люде". Литовська доба. Польсько-литовська доба. Козаччина. Революція XVII ст. Двома шляхами: під Москвою і під Польщею. Росія і Австро-Угорщина. Занепад гетьманщини. Відродження України і скасування кріпацтва. До світової війни. Світова війна. На порозі нової України.

5 жовтня-43 лекція: Велика Революція на Україні.

10 " 44 " Чому Україна бореться за визволення? /зміст цього викладу тотожний з лекціями про національні відносини на українських землях/.

V. Школа суспільних наук в Детройті.

По постанові українського Т-ва "Оборона України" в Детройті з 1-го жовтня 1930р. було відкрито "Школу Суспільних Наук" під зарядом спеціального комітету в складі громадян Теодора Лати і Болеслава Залевського. Виклади і практичні вправи провадив Д-р М.Ю.Шаповал, практичні вправи асистент інж.Б.Залевський в шкільному помешканні Українського Народного Дому /Ukrainian Peoples Home , 4449 Burton str. Detroit, Mich./. Слухачів: звичайних 30, надзвичайних 25, госпітантів 15-20/. Виклади відбувались 4-5 разів на тиждень по роспису, як подано низче:

Курс I. Загальна Соціологія:

Лекція I, жовтня 4-го: Наука, її суть, сучасний стан.

Вірування, емпіричні знання і наука. Яке думання наукове? Вимоги науковости: формально-логічні, причиновість, функціональні зв'язки. Вимірювання, класифікація, система. Перевірка знань.

Лекція 2, жовтня 5. Теорія скупини.

" 3,	" II.	Класифікація суспільних скупчень.
" 4,	" I2.	Природні скупини: раса, поголів'я, вікові скупини.
" 5,	" I2.	Родина.
" 6,	" I2.	Держава.
" 7,	" I7.	Лінгвістичні скупини.
" 8,	" I7.	Ріжно-правні скупини.
" 9,	" I8.	Економічні скупини.
" 10,	" I8.	Земляцтва /територ. скупини/.
" 11,	" I9.	Професійні скупини, ч.1 ..
" 12,	" I9.	Професійні скупини, ч.2
" 13,	" I9.	Релігійні скупини, ч.1
" 14,	" I9.	Релігійні скупини, ч.2
" 15,	" 24.	Партійні скупини, ч.1
" 16,	" 24.	Партійні скупини, ч.2
" 17,	" 25.	Соціальні класи.
" 18,	" 25.	Теорія нації.
" 19,	" 26.	Село і місто, ч.1
" 20,	" 26.	Село і місто, ч.2
" 21,	" 26.	Теорія населення, ч.1
" 22,	" 26.	Теорія населення, ч.2

Лекція 23, жовтня 31. Світло, тепло, звук, електрика і ін.космічні чинники.

- " 24, " 31. Клімат, вода, гори, рельєф і ін.географ.чинники.
" 25, листоп. I. Інстинкти, як чинники/живлення, розмноження/
" 26, " I. Інстинкти пізнання і самоохорони
" 27, " 7. Наподоблення і ін.біологичні чинники
" 28, " 7. Психичні чинники /знання/
" 29, " 3. Психичні чинники /вірування/
" 30, " 8. Психичні чинники /почуття/
" 31, " 9. Психичні чинники /волеві спонуки/
" 32, " 9. Індивід, як складний чинник
" 33, " 9. Соціально-історичні складні чинники, ч.І
" 34, " 9. Соціально-історичні складні чинники, ч.ІІ
" 35, " I4. Теорія соціальних процесів /вступ/
" 36, " I4. Процес розмноження
" 37, " I5. Процес усвідомлення /культурний/
" 38, " I5. Культурний процес в групах
" 39, " I6. Процес праці - для задоволення потреб живлення і охорони від температур
" 40, " I6. Процес праці - для задоволення інш.потреб
" 41, " I6. Процес політичний: керовництво і боротьба
" 42, " I6. Поняття витворів суспільного процесу

Курс II. Соціографія України:

Лекція 43, листоп.21. Соціографія України: природні умови/територія, клімат і інш./

- " 44, " 21. " " соціальна структура/чаніональний склад/
" 45, " 22. " " " /професійний скл./
" 46, " 22. " " соц.струк./культурні групи
" 47, " 23. " " соціальні процеси: економ.процес
" 48, " 23. " " " " культурн.процес
" 49, " 23. " " " " політичн.процес

Курс III.

- " 50, " 23. Теорія політики, ч.І
" 51, " 27. Теорія політики, ч.ІІ
" 52, " 27. Теорія політики, ч.ІІІ /села і міста України/
" 53, " 28. Засади укр.визвольної політики /вступ/
" 54, " 28. Політика популяційна/народження і смертність/
" 55, " 28. Політика культурна/грамотність і освіта/
" 56, " 29. Політика економічна /приватний і державний капіталізм/
" 57, " 29. Політика організаційна /українські партії/
" 58, " 29. Мораль і політика
" 59, " 30. Трудова Україна /визволення трудящих/
" 60, " 30. Трудова Україна /соціалізм і визвольна ідея/

Зміст курсів Школи не подаємо, бо почасти з назви лекцій можна уявити обсяг проблем, зміст же курсів вже одублікований в "Загальній Соціології"/I-й т.е в продажу /, , в "Соціографії України" і в інших працях автора, які чекають можливостей їх друкування.

Семінарійних вправ виконано: М.І.Шаповалом 8, Б.М.Залевським I, в окремих годинах. Курси Школи, як видно з розкладу лекцій, складались з теоретичної соціології - 42 лекцій, конкретної соціології /соціографії України/-7 лекцій, прикладної соціології /теорії політики і теорії україн.політики/- II лекцій. Виклад соціографії України

їни був скорочений, зводом даних з курсу Загальної Соціології і пе-
реглядом статистичних даних, зрозуміння яких було дано в курсі со-
ціології.

Курси пройшли з нарадичайшим успіхом, виразом чого з'явилось
два факти: постанова слухачів про видачання "Загальної Соціології"
і "Соціографії України" комітом слухачів, які створили співільне
видавницче Т-во для цієї мети на чолі з комітетом в складі проф.
Ю.Бахур, В.Головчак, В.Лазечко, В.Пастернак, Н.Семеген, а також поста-
нською всіх слухачів, що вони перетворюються з школи в Українське
Культурно-Просвітнє Т-во, яке продовжуватиме самоосвіту працю на
засадах, що слухачі винесли з лекцій.

VII. Виклади у Франції.

На запрошення українських організацій у Франції М.Ю.Шаповал
зробив виклади:

1. в Кютанжі, 15 квітня 1930: "Національні відносини на укра-
їнських землях" в Т-ві Укр.Робітничих Спілок.

2. в Парижі 17 квітня 1930: "Сучасне становище еміграції" в Ра-
ді Української Громади.

3. в Корбей 25 грудня 1930 р. на річному З'їзді відділів "Україн-
ської Громади у Франції".

Зміст цих викладів тотожний з показаними вище лекціями на від-
повідні теми.

Таким чином, протягом подорожі М.Ю.Шаповал зробив 107 викладів,
пересічно рахуючи - публичні з дискусіями по 4 години = 188 год.,
в Школі /з вправами/ по 2 год.= 120 год., разом 208 годин. Слухачів
перебувало на публичних викладах в Канаді коло 5-5½ тисяч, в Детрой-
ті 4½ тисячі, у Франції 350 осіб. Переважно на лекції бувало 200 -
400 осіб, в окремих випадках - мінімум 100 /Ошава/ і максімум 3000
/Детройт 15 листопаду/.

Спробу Соціологічного Інституту організувати широку популяри-
заційну акцію для пропаганди соціологічного знання треба призвати
в високій мірі вдалою. Незвичайне зацікавлення трудової українсь-
кої маси викладами з соціології, соціографії і соціотехніки можна
було бачити на всіх викладах, особливо ж в Школі суспільних Наук,
де люди терпеливо працювали по 4-6 годин денно протягом 2-х міся-
ців, а в свята праця відбувалась з 9 - 1 год. і 7-10 /II/ год. вече-
ра. При тім протягом усього часу відступило з школи 5 звич. слуха-
чів, але приступило до 30 нарадичайших, а число слухачів випадкових
росло з 2-х до 20, так що до кінця заняття число всіх слухачів знач-
но зросло.

VIII. Виклади в Dvіr Kralevy /Українське Т-во ім. І.Франка/.

14 березня: "Шевченко, як суспільний чи-
нник" /з нагоди 70-ліття смерти/.

Основні моменти з життя Шевченка. Провідні суспільні ідеї Шев-
ченка: в добі національного романтизму, в добі заслання, в добі по-
вороту з заслання. "За Евангеліє Правди - за темній люди". Образ
України, як вдови, сироти, покритки, родини. Образ громадського діяча-
апостол, кобзарь, революціонер, мученик. Відношення до землі. Образи
революції. Соціальна роль мистецтва. Почуття і розум. Образи і ідеї
в мистецтві. Емоціональна організація народу. Інтелектуальна органі-
зація народу. Шевченко, як творець національної свідомості. Суспіль-
на роль образів та ідей Шевченка у Великій Революції.

15 березня /до полуночі/: Сучасне становище у к-

районського народу.

1. Події 1930р.: Суд над СВУ в Харкові. Польський програм в Галичині на українців, вибори в Галичині. Смисл цих подій. 2. Національні відносини на укр.землях: село і місто, суспільний поділ праці; розподіл землі, праці, культурних дібр, влади. Загальний характер соціальної структури. Україна - колонія. 3. Програми укр.політичних течій /гетьманці, фашисти, петлюрівці, УНДО, соціал-демократи, більшевики/. 4. Як розуміти визволення: перебудова суспільства. Культурне, господарське і політичне будівництво. Партия визволення.

15 березня /по полуночі/: Міжнародна політика в Українській справі.

Російські ідеології в укр.справі: більшевики /Ріков, Радек, Бон про Росію, як "організм"; концепція Сталіна-Кагановича "росподіл суспільної праці між республіками ССР"/, Керенський і Станкевич. Мілюков. Монархисти. Ідея Вільної Спілки В.Чернова. Оцінка. Польська політика регіоналізму, як ідея культурно-національної, господарської і державної інкорпорації укр.земель. Румунське становище. Погляди Масарика, Бенеша і Крамаржа на укр.справу. Ідея самостійної соборної України в системі сучасної міжнародної політики. Роль еміграції, як політичного чинника. Політична і культурна праця еміграції.

VIII. Підготовча праця членів відділу.

Підготовчу працю переводили члени Соціологічного відділу Інституту: др.Л.Кобилянський: "Суgestія, гіпнос та роздвоєння особистості /Dé doublement de la personnalité/ в світлі судової медицини".

др.М.Шаповал: Система суспільних наук і соціографія. Наша доба. Соціально-політичні нариси. Загальна соціологія.- Соціальні чинники.

др.Н.Григорій: Розвиток державних форм у різних народів.

Проф.Л.Білецький: І.Проблема соціального роману в українській літературі. 2. Стара Громада й М.Драгоманов. 3.Володимир Самійленко. Спроба соціологічної характеристики.

IX. Друки праць членів Соціолог.відділу Інституту

др.М.Шаповал: I/Свято Матері /З нагоди 75-ліття Софії Руцової/. "Самостійна Думка" ч.6-7 червень-липень 1931. Чернівці.
2/Problem města a venkova. Vestn. CSR. Zemed. Akad. kn. 6-7, ст. 728-733.
3/Soudová ukrajinská sociologická myšlenka a praxe. II. též kn. 4, ст. 492-497.

4/Kost Dovhan: Do pytannja pro socialnu funkciju knigi. Sociologicka Revue. 1931 r. kn. 3, ст. 397-399.

5/Masaryk als Soziologe. Festschrift Th. 9. Masryk zum 80 Geburtstage 7 März 1930. 1930 in Bonn.

IV. ЗВІТ З ПРАЦІ ВІДДІЛУ НАРОДОЗНАВСТВА 1930/31 АКАД.РІК.

у році 1930/31 відділ провадив свою працю під керівництвом директора Проф.д-р.Л.Білецького при секретарстві Арк.Животко.

І. Склад відділу на 1930/31 рік: I/члени відділу: Проф.др.Л.Білецький, др.П.Богацький, др.Н.Григорій, Арк.Животко, др.В.Січинський, доц.Г.Омельченко, др.Б.Уланов, Проф.др.С.Русова.

2/Члени-кореспонденти: В.дороненко, др.Ф.Колесса, др.М.Кордуба, др.І.Раковський, В.Ластовецький, М.Омельченкова, проф.Т.Пасішник, Проф.Бкименко.

3/Наукові співробітники: Д.Любич,М.Обідний,М.Шляхтиченко,О.Чернова.

4/Наукові аспіранти: М.Кучер. - Разом у році 1930/31 відділ в своїй праці обіймав 21 осіб.

2. Працю відділу було розпочато в 1930/31 акад.році дnia 15 жовтня. Закінчено працю 30 червня 1931р. Протягом року відбуто було 21 засідань, з яких 14 засідань наукових, на яких було заслухано та обговорено 16 праць членів відділу; 2 засідання організаційних і 1 засідання справоздавче. На наукових засіданнях було заслухано та обговорено праці на такі теми:

15.X.1930р. Проф.Л.Білецький - "Вплив М.Лермонтова на творчість В.Самійленка".

7.XI. " Арк.Животко: "Українська преса в освітленні совітського лруку". /З приводу книжки Ігнатієнка "Українська преса" К.1925.ДВУ -Інст. книгознавства/.

14.XI. " доп.Г.Омельченко: "Ян Коубек та його ставлення до українців".

23.I.1931р. Проф.др.Л.Білецький - "Проблема соціального роману в сучасній українській літературі".

27.II. " др.П.Богацький: "Стан студій над Гр.Квіткою-Основяненком в останні 10 років".

6.III." " " "Наукове видання творів Т.Шевченка".

6.III." Проф.др.Л.Білецький: "Великий Льох" Т.Шевченка - історія тексту".

18.III." " " "Шевченко і Куліш та їх взаємини".

27.III." Проф.др.С.Русова: "Літні та творчість дніпрової Чайки".

18.IV. " Проф.др.Л.Білецький: "Кобзар" - М.Семенка.

27.IV. " " " "Огляд праці Віктора Петрова: "П.Куліш в 50-хр.р."

" " " М.Ю.Шаповал: Реферати - а/о.Терлецький - Вплив природи на історію України.. б/Гуреєв-Залєвський - Алкоголізм.

22.V. " др.Н.Григорій: "Розвиток державних форм у різних народів" /Туреччина/.

17.VI. " др.Б.Уланов: Географічне-розселення комілків".

" " " М.Ю.Шаповал: М.драгоманов /з нагоди 36-ліття смерти/.

24.VI. " др.Н.Григорій: "Соціологічне й юридичне розуміння держави"/з приводу книги Кельсена 1928р./

3. Окрім зазначених викладів члени відділу та наукові співробітники протягом року провадили працю в ділянці таких питань:

Проф.др.Л.Білецький: "Історія укр.літератури і методології"

др.П.Богацький: З бібліографії укр.літератури. Студії над Шевченкіною.Історія тексту "Кобзаря" Т.Шевченка.

др.Н.Григорій: "Розвиток державних форм у різних народів".

Арк.Животко: 1/"Українські селянські рухи". 2/"Селянські рухи на Україні 1906р." 3/"Культ.-просвітнє становище УСРР. 4/"Укр.журналістика на еміграції за десять років. /1921-1931/.

Д.Любич: Продовжував працю над творами О.Стороженка.

М.Обідний: Закінчував працю: "Українська хата в порівнанні з хатами зах.словян".

М.Омельченкова: Закінчувала монографію про Т.Масарика.

доп.Гр.Омельченко: Праця над історією текста "Хрест св.Володимира"- Гавлічка-Боровського.

О.Чернова: Закінчувала працю: "Проект організації університету в и.Батурині 1760р."

Працювала над темою: "Воротьба між Литвою і Польщею за Галичину в добі Казимира Великого".

М.Кучер: працює над темами: I/"Засильченко та його творчість"
2/"Імпресіонізм та емпіріокритізм"

4. Помимо відділу - члени та наукові співробітники зробили виклади в різних організаціях та установах на такі теми:

Проф.др.Л.Білецький: I/В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "П.Куліш в 50-ті роки".

2/На ювілейному святі С.Русової: "Педагогічна діяльність С.Русової".

3/В Укр.Педагогічному Інституті: а/"Творчість В.Степаніка", б/"Наукова діяльність акаадем.Лободи".

4/В Істор.-Філологічному Т-ві: а/"Т.Шевченко і Шелінг", б/"В.Самійленко і французька поезія"/О.Барбє і Беранже/.

5/У Т-ві ср.Володимира: "Т.Шевченко і славянство".

др.П.Богацький: I/В Істор.-Філолог.Т-ві: а/Останні видання "Кобзаря" Т.Шевченко на Україні. б/"Впливи Юхима Сіцінського на молодь".

2/В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "Стан літературної критики на Україні".

др.Н.Григорій: I/В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "Тридцять років журналістичної діяльності В.Стіда".

2/На конференції робітничих організацій: "Програм Мих.Драгоманова".

Арк.Ливотко: I/В Т-ві Укр.Письменників і Журналістів: а/Культ.-господарське та політичне становище УСРР за I квартал 1931р., б/тех - в I півріччі 1931р.

3/На конференції робітн.організацій: "Мих.Павлик, як провідник і організатор укр.соц-радикального руху".

3/В політичному семінарі: "Культурне і господарське становище УСРР в I півріччі 1931р."

М.Омельченкова: I/В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "Українське питання в добі переродження в Європі".

2/В Т-ві "Єдність": "Лінка в творах Т.Шевченка".

доц.Гр.Омельченко: В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "Мистецтво перекладу".

Проф.др.С.Русова: В Т-ві Укр.Письмен.і Журналістів: "Сучасний стан Польщі й України"/Мартель: "Польща й Україна/.

О.Чернова: I/В Укр.Лінічному Союзі: а/"Психологія жінки"/за Іл.Ланцюгом та Триксом/. б/"Вибір жіночого фаху".

По-за вказаною працею - відділ приступив до видання Наукового збірника п.наз."Народознавство". Збірник складено з 12 праць та вступної статті. Напруковано вже II праць. За місяць липень-серпень друкування збірника має закінчитися. Вийде збірник з друку на початку нового 1931/34 акад.року.

КОРОТКИЙ ЗВІТ З ДІЯЛЬНОСТИ
УКРАЇНСЬКОГО РОБІТНИЧОГО УНІВЕРСИТЕТУ З Р. 1927 ПО І/VII Р. 1931.

1-го липня р. 1927 при Укр.Інституті Громадознавства складено Організаційний Комітет Укр.Робітничого Університету, в який увійшли М.Шаповал, Н.Григорій, М.Мандрика, Л.Кобилянський, С.Довгаль, К.Станіславський, Б.Залевський, Л.Клименко та Н.Косенко.

Організ.Комітет I/виробив програми навчання чотирьох курсів: українознавства, громадознавства, сучасної політики та окремих дисциплін; 2/запросив кадр лекторів; 3/широко оповістив про У.Р.У. в пресі і 4/обрав Дирекцію УРУ в складі М.Шапovalа, Н.Григорія, М.Мандрики та Л.Кобилянського, якій і передав дальнє ведення справи.

Перші засоби на організацію й ведення справи склали пожертвами самі ініціатори, але більшу допомогу дали швидко збори пожертв серед робітників у Спол.Державах Америки та пожертви їх організацій, які відділи "Оборони України" та "Український Робітничий Союз".

13 жовтня р. 1927 випущено перші лекції з віділу Українознавства /Соціографія України/.

9 липня р. 1928 збори фундаторів УРУ обрали Дирекцію в складі М.Шапovalа, Н.Григорія, М.Мандрики, Л.Кобилянського, Б.Залевського, С.Іваненка та С.Довгала. 30 жовтня Кураторія Укр.Інст.Громадозн. остаточно затвердила статут УРУ.

Р.1929 Дирекція УРУ складалася з тих- самих осіб, що й р.1928, а в р.1930 в наслідок відізду деяких осіб з Праги, Дирекцію обрано з Н.Григорія, С.Іваненка, І.Паливоди, С.Русової та А.Шивотко.

До I листопаду р.1928 студентів вписалося коло 500 осіб, однак чимало з них згуртувалися в окремі гуртки для спільногого навчання, вилісуючи тільки I-2 примірники лекцій на весь гурт /5-10-20 осіб/, тому лекцій розсилається значно менша кількість. Р.1930 лекції розсидалися по 377 адресах.

Більшість студентів походила з українських земель /виключаючи московсько-більшевицький зabor/. Найбільше з Галичини /півзахід 40%/, а решта з Волині, Буковини, Бесарабії, Карпатщини та інших земель Чехословаччини, Болгарії, Бельгії, Франції, Сполуч.Держав Америки, Канади, Бразилії, Аргентини, Палестини. 52% студентів записалося на всі три перших курси, 27% лише на сучасну політику, а решта на окремі дисципліни.

Студентами стали переважно малоосвічені робітники. Для інформації студентства дирекція УРУ неперіодично видавала "Вістник УРУ", якого вийшло всього 7 чисел.

Від багатьох студентів, переважно робітників, особливо з Польської в'язниці, дирекція отримала листи з подякою за лекції. Більшість студентів походила з немаєтних, а тому прохала висилати лекції, або цілком безплатно, або за значно зменшенню платню. Маючи допомогу від українського робітництва з Америки, особливо від "Українського Робітничого Союзу" та відділів "Оборона України", Дирекція УРУ намагалася задоволити всі прохання про безплатну висилку лекцій робітникам в Галичині, на Волині, на Карпатщині, у Франції та по інших краях.

Всього внесло платню в тій чи іншій мірі лише 246 студентів. За весь час діяльності УРУ в його касу поступило:

в роках:	жертви:	оплати за лекції:	разом:
1927	46118 кч.	10056 кч.	56174 кч.
1928	30276 "	25534 "	55810 "
1929	19325 "	5736 "	25061 "
1930	1390 "	1597 "	2937 "
1931		120 "	120 "
	97109 кч.	43043 кч.	140152 кч.

В останні роки кількість студентів хоч і збільшилась, але приплив жертв майже спинився, а оплата за лекції поступала неакуратно і не в повній мірі, тому дирекція УРУ змушені була, після кількох нагадувань студентам про необхідність акуратної оплати лекцій, спершу скоротити розмір роботи, а потім і зовсім припинити друк та висилку лекцій.

Надалі лекції будуть виготовлятися лише у формі окремих літографованих книжок, тільки після попередньої підписки на них, а висилатися тільки після попередньої оплати їх.

Надруковано й розіслано студентам такі лекції:

1. А.Животко - "Книга й читач", 6 ст. - I кч.
2. Проф.Л.Білецький - "Як стати письменним українцем", 28 ст. 4.20 кч.
3. Г.Мандрикова - "Українська історіографія" 25 ст. - 3.70 кч.
4. Проф.Н.Григорій - Історія Українського народу до татарської на-
вали, ч.І. I67 ст. - 25 кч.
5. Проф.С.Шелухин - Звідки походять назви "Русини", "Русь", "Галичани",
"Малороси", "Українці" - 76 ст. II, 50 кч.
6. Інж.Л.Безручко - Соціографія України - 76 ст. II.50 кч.
7. Проф.М.Шаповал - Соціологія й Політика, 236 ст. - 35.50 кч.
8. Ю.Делевський - Суспільні антагонізми, 147 ст. - 22 кч.
9. Проф.М.Шаповал - Засади української політики - 64 ст. 9.60 кч.
10. " " - Земельна справа в Галичині, 45 ст. - 6.75 кч.
- II. Проф.С.Гольдельман - Народне господарство України, 16 ст. - 2.40 кч.
12. " " - Происловість України, 18 ст. - 2.70 кч.
13. Інж.С.Володимирів - Сільське господарство України, 17 ст. - 2.55 кч.
14. А.Животко - Селянська справа, 63 ст. - 10.20 кч.
15. Інж.Л.Романюк - Робітнича справа, 47 ст. - 7 кч.
16. Др.М.Мандрика - Національна справа, 16 ст. - 2.40 кч.
17. Ген.В.Петрів - Військова справа, 32 ст. - 5 кч.
18. М.Мухин - Газетна й журнальна справа, 8 ст. - 1.50 кч.
19. Др.Л.Кобилянський - Українська музика, 36 ст. - 5.40 кч. Всього
110 лекцій на 1200 сторінках квадратового канцелярського формату, в
середньому по 300 примірників кожної.

Окрім того, виготовлено, але ще не надруковано:

A. Продовження попередніх лекцій: I/Н.Григорій - Історія Українського Народу, 2/С.Гольдельман - Народне господарство України, 3/В.Петрів - Військова справа, 4/Л.Кобилянський - Українська музика, 5/Л.Безручко - Соціографія України, 6/А.Животко - Селянська справа, 7/Л.Романюк - Робітнича справа, 8/С.Русова - Французька мова.

B. Нові курси: I/М.Шаповал - Соціографія України, 2/Н.Григорій - Відродження Українського народу, 3/теж - Теорія держави, 4/теж - Поведінка й Світогляд /Основи рефлексології/, 5/Л.Білецький - Українська етнографія, 6/С.Русова - Географія України, 7/А.Животко - Світові селянські революційні рухи, 8/А.Сокало - Економічна політика большевиків, 9/Л.Волохів - Большевицька Росія й Україна, 10/П.Клунний - Процес політичної боротьби недержавних націй, 11/теж - Міжнародне правне становище національних меншин. 12/С.Довгаль - Теорія кооперації, 13/теж - Сучасний стан робітничого руху.

На всі ці лекції має бути оповіщена попередня передплата і тільки після одержання належної на друк суми приступлено буде до друку й висилки їх. Навипадок же недостачі належної суми переплати, прислані гроші повернатимуться назад.

Необхідно звернути увагу, що на адміністарцію дирекція витрачала найменше коштів: вся дирекція весь час працювала безплатно, а на оплату необхідних технічних співробітників витрачено за весь час - 61.247.45 кч.

Треба також одмітити, що і деякі лектори не одержали за свою

працю поки що належної оплати: на І/VII р.1931 УРУ не заплатив за лекції:

М.Ю.Шаповалові.....	8712 кч.	А.П.Мілвотко	1715 кч.
Н.Я.Григорійву.....	7028 "	С.Ф.Русової	750 "
С.П.Шелухину.....	1235 "	Л.Т.Білецькому....	1480 "
В.І.Петрову.....	320 "	А.Сокало	550 "

Зазначені особи не взяли поки-що нічого в рахунок належної їм оплати за лекції з розрахунку по 250 кч.за друкований аркуш в 40000 літер.

Серед першкод в діяльності УРУ oprіч загального походу проти нього з причин політичних, як з боку буржуазної ляхоманщини, так і пролетарсько-комуністичного москвофільства, та неакуратної й недостатньої оплати за лекції, треба згадати, як головніші такі: 1/занадто велику ріжницю в освіті студентів; 2/недостачу часу студентам, як робітникам, на належне простудіювання надісланих лекцій; 3/недостачу технічних співробітників, особливо інструкторів, через брак колективів; 4/несумілінне відношення до своїх обовязків де яких осіб, які взяли аванси на написання лекцій, ні лекцій не дали, ні авансів не повернули.

БІБЛІОТЕКА УКР.СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ВІД І-VII.1930-І-ХІ.1931.

Бібліотека Укр.Соціологічного Інституту мала заінвентаризованих і скаталогованих книг на І.ХІ.1931 року - 8.365 назв, тоб-то в звітний час прибуло 664 числа в 1585 томах.

З тих 664 назв було книг новопридбаних лише III назв, а останні 553 назви переписано з майна біб-ки був. Українського Громадського Комітета. Знову ж з 664 назв було 42 періодичних видань біжучого і минулих років.

Книги біб-ка Укр.Соц.Інститута доставала шляхом обміну на видання Укр.Соц.Інституту, яко дар Інс-тові та у невеликій кількості - з півлею, бо браксталого бюджета в Інституті позбавляв його можливості й найменші засоби на цю статю витрачати.

В дар біб-ка дісталася 64 книги від членів Інститута¹ сторожіх осіб. Періодика дісталась переважно шляхом обміну.

Бібліотекою Укр.Соціолог.Інституту користуються як члени та співробітники Інст-ту так і сторонні люди. Останні за сплатою невеличкої кавції /20 кч.- одна книга/ без оплати за читання. Випозичено у звітному році - 838 книг, переважно членам і співробітникам Інституту.

Бібліотекою керує і канцелярську-бібліотечну працю переводить д-р П.Богацький. Бібліотека у звітному році була відчинена два рази на тиждень /середа і п'ятниця/, від 10-3 год.

Належить відзначити, що відношення українського громадянства до бібліотеки є досить пасивне, а то й просто негативне, бо так мало людей цікавиться українською науковою книгою, що приступна є на таких вигідних умовах. А до того багато є осіб, які випозичивши книги в бібліотеці Інститута ще перед кількома роками, досі їх не звернули, а де-хто не звертає їх і після кількох упімнень.

ЮВІЛЕЙ С.Ф.РУСОВОЇ.

В одному з лютневих засідань Укр.Соціолог.Інституту, голова його нагадав присутнім, що 28 лютого б.р. минуло 75 років життя нашого поважного члена Інституту - Софії Федоровни Русової. Президія Інституту визнала за краще запропонувати якісь культурно-громадській організації взяти на себе ініціативу організації публичного свята на пошану славетної Ювілянтки. Було запропоновано вперше Україн. Жіночій Національній Раді, де шановна Ювілянтка є головою, але через якісь причини пропозиція Інституту не знайшла підтримки і ініціативу по організації святочного комітету взяло на себе Т-во Українських Письменників та Журналістів у Празі, яке й скликало перші організаційні збори на 14.IV.1931р. Т-во запросило по можливості всі українські наукові та культурно-політичні енігрантські організації та установи в Чехословаччині, але на ці збори з'явилися представники від 28 різних організацій, які й обрали "Президію Організаційного Комітету по відзначення 75-літнього ювілею С.Ф.Русової" в такому складі: голова - П.Богацький, місто-голова - С.Черкасонко, секретар - М.Омельченкова, члени: Г.Климінко, І.Лоська, І.Паливода та М.Тимченко. Загальні збори доручили Президії: 1/підготувати ювілейне свято, яке би складалось з Урочистої Академії з концертами відділом. 2/Злагодити й видати ювілейний збірник на пошану Високоманевної Ювілянтки і 3/піднести їй почесний дар.

Президія Орг.Комітету зараз же приступила до праці, розширивши межами цілий обсяг її; сповіщення та заклик до участі у святі найширших кол укр.громадянства, розкиданого по цілім світі; збір потрібних коштів для виконання наміченої Заг.Зборами програми вшанування Вп.Ювілянтки; підготовки самого свята - Академії та концертового відділу, нарешті, широке інформування через пресу про життя й діяльність Ювілянтки. Робота йшла досить добре і вже на другому засіданні Президії було призначено день Святочної Академії та її програм.

Не обійшлося без кур'єзних заходів, щоби так чи інак а перешкодити організації нашого свята. Вже на других зборах Президії, член Президії, проф.М.Тимченко, висловивши свої побоювання, що ледво нашему Орг.Ком-ві вдається організувати солідно свято, бо також свято вже відштовує Укр.Педагог.Інститут ім.Драгоманова і багато організацій, з'явившись туди, не приймуть участі по-друге в нашім святі і тут же внес пропозицію но брати на себе обовязку по відзначення свята, лише збирати гроші і передати їх тій організації, котра збере себі більші кола громадянства. Коли його пропозиція була не прийнята Президією, то він виступив зі складу Президії. Знову ж представники Спілки закінчивших високі школи та Природничого Т-ва зголосили, що не вважають себе членами Організаційного Комітету після того, як брали участь у Заг.Зборах. Все це цілком нормальна річ в нашім житті попередило Президію, що навіть така річ, як пошана старої, поважної людини за її віддану майже 50-літню працю на користь рідному краєві не може бути організована без ворожих заходів різних сторін.

Свято призначене на 8 березня і відбулось в цей день о 19-ій годині в Обецному Домі у салі Д-ра Гретга. На свято прибули представники від 34 укр.організацій та установ, представниці від багатьох чеських жіночих організацій та представник від м.Праги проф.др.Навратіль. Майже зі всіх країн світу українські установи та організації надіслали свої привітання Вітаній Ювілянтці, т.ч.участь в святі прийняло 41 установ та організацій і багато гостей / 92 осіб/. Почесну сторожу держали українські пластуни.

З прибуттям С.Ф.Русової голова Президії привітав Вітану Ювілянтку та гостей коротким словом:

В імені Організаційного Комітету маю високу честь відкрити наше свято Української Культури - Святочну Академію на пошану 75-літнього ювілею заслуженої української громадянки Софії Русової.

Організаційний Комітет, що склався з 34 українських організацій зі всіх теренів /крім Вел.України/ української землі та еміграції, з великою радістю та гордістю вітає тут присутню Високочановну Ювілянтку та дякує Їй, що прибула на наше свято; що своїми заслугами піднесла його значіння до висоти загально-українського свята Української Культури, бо в Ії величній Постаті кожний свідомий українець бачить втілення змагань українського народу впродовж трьох чвертей століття за своє визволення, а в Ії непохитності та енергії відчуває тверду віру в нашу перемогу.

Софія Русова - свідок та безпосередній борець, що прийняв високі моральні засади боротьби від Кирило-Методієвців, впертість і завзяття наче - від самого Тараса Шевченка та політичні провідні ідеї з рук Михайла Драгоманова - тут між нами і з нами завжди, в оточенні чужому і глухому до наших змагань - свою вірою підтримує маловірів, свою невиспушою працею кріпить і підносить на силах втомлених та переконує всіх, що в боротьбі за волю України нема і не може бути втоми, а є лише радість боротьби...

Так само маю шану вітати тут шановних представників від чеського народу, де ми знайшли захоронок в лиху годину нашої державно-політичної поразки, щоб тим більше цінити наші культурні досягнення.

Вітаю також шановних представників укр.організацій і гостей, що оцінили глибоке значіння цього нашого скромного свята і завітали сюди, щоби в дружній родині вславити нашу достойну Ювілянтку - представницю славних діячів нашої культури.

Далі промовляли: Др.М.Ю.Шаповал - про громадську діяльність С. Ф. Русової, пані Грдлічкова, віцепрезидентка чеської жіночої Національної Ради, розповіла короткий життєпис Ювілянтки і Проф.Л.Білецький - про її педагогічну та науково-літературну працю.

По закінченню промов виступили з привітанням: др.Н.Григорій - від Укр.Соціологічного Інституту; Проф.О.Колесса - від Т-ва "Рідна Школа" у Львові; проф.С.Щедухин - від деканату факультету права і суспільних наук Українського Університету в Празі; від Краєвого Господарського Т-ва "Сільський Господар" у Львові - інж.Е.Храпливий; представниця чеського жіноцтва п-ні Вацкова; від Культурної Комісії Комликів - др.Б.Уланов... Інші представники за браком часу не могли виголосити своїх привітань. Далі п-ні секретарка зачитала від кого було надіслано телеграфно чи листовно привітання / список подамо низче/.

Потім відбувся концертний відділ з улюблених Ювілянтою творів світового репертуару та українських номерів. І на закінченні шановна Ювілянта теплими словами подякувала всіх хто вшанував її національно-громадську працю і запросила гостей на спільну вечірку, що затяглася до пізньої доби...

ПРИВІТАННЯ ВІД УКР.СОЦІОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ.

Високоповажана і дорога Софіє Федорівно! В день святочного вшанування Вас з нагоди Вашого 75-ліття дозвольте і нам, Вашим товарищам по праці в Українському Соціологічному Інституті прилучити свій голос до всіх тих, що прийшли віддати пошану Вашій праці і особі.

Робимо це з тим більшим почуттям щастя, що бачимо не лише поважне число прожитих Вами років, але й це поважнішу величину Вашої будітельської культурної праці для українського народу. Ви родились тоді, коли по Україні проходив Шевченко з своїми плачами над її недолею, а вітаемо Вас в рік 70-ліття смерти Шевченка і в добі, коли Україна

воскресла з небуття. Від часів повної мовчанки України до нашої сучасності, коли, по віщому слову поета, заговорили і Дніпро і гори, минули ті роки, які ми тепер в особі Вашій шануємо: роки чорної праці, роки невимовного пониження народу і тих, що виступили на його захист, роки "безнадійних надій"- за словом Лесі Українки.

Це роки будительської праці, того камінлярства, того піонерства, що осушує багна, що обводнє пустині, що прориває гори, що прокладає шляхи, по яких людськість проходить, часто не знаючи тих далеких предків, що приготували місце для культурного життя своїх потомків.

І як весело жити в культурній країні, преображеній невисипую працею будителів і камінлярів!

І ми, що в цей час повстання народу нашого до свідомого життя, з подивом оглядаємо те страшне пів-століття, що випало на плечі Ваші і Ваших ровесників творити літературу, розгорнути рідну мову до найвищої здатності усуспільнення знань, підносити українське мистецтво до степені суспільного чинника, розробляти основи суспільного самопізнання і суспільної праці, означати історичну мету України, як власливу всім народам мету. - Ця доба організації і свідомості українського народу неминуча в житті кожного творчого народу, є вже дійсністю, яку Ви сьогодні символізуете. Вас, чинника цієї доби, одного з камінлярів відродження України сьогодня шануємо. За те шануємо, що в цій добі самостійну постать заступили і працею своєю її оживили: постать просвіти.

Як жінка, Ви розвинули думку господині і матері від світогляду маленької родини до світогляду великої Родини-України. Скільки міліонів жінок українських сходять мовччи з сцени життя тому, що не перемогли обмеженого кругу маленької родини і з охоронців домашнього огнища не піднялись до становища активного громадянства!

Тим більшим є Ваш подвиг, що в умовах суспільства царської деспотії, що тримало жінку в підневільному пониженні, Ви перемогли жорстокі обективні обставини ще в дні юности своєї і завоювали собі право на громадську творчість, як силою свого духа, так і ціною довголітніх і тяжких поневірянь.

З 1874 року виступивши на поле літературно-публіцистичної, історичної і наукової праці, Ви протягом ось уже 57 літ ведете свою акцію не лише словом, не лише організаційною працею, але й літературним пробоєм, наповнюючи ті оточення, де перебуваєте, рухом, енергією, культурним ентузіазмом.

Від учительки і виховниці в дитячих притулках дійшли до ролі учительки Народу у вищих його наукових установах, вносячи свою цінну вкладку в найвищий твір людської свідомості - в науку. Велика і зауваждна роль в многоводному потокові життя - бути його рушійною силою і його керовником. Це припало на Вашу долю і забезпечило Вам певне місце в історії відродження України і історії культури.

Український Соціологічний Інститут, оглядаючи Вашу всебічну діяльність на полі громадської організації, педагогики, літератури і науки, визнав за чинника української суспільної історії в добі Відродження і гордий тим, що на його долю випало щастя одзначити Вас учителем життя - почесним доктором соціології, як жінку, що своєю працею і творчістю здобула собі місце в рядах найбільших історичних жінок України!

Вітаємо Вас і широко дякуємо за Ваш многолітній труд для України та бажаємо, щоб доля і людська увага охоронила Вас від тяжких іспитів і страждань, щоб дальші Ваші роки принесли Україні ще нові витвори Вашого знання і досвіду.

За Український Соціологічний Інститут:

Директор М.Шаповал.

Секретар П.Богацький.

ПРИВІТАННЯ ПРЕДСТАВНИКА КОМЛІЦЬКОЇ КОМІСІЇ КУЛЬТУРНИХ РОВІТНИКІВ В ЧСР, д-ра Б.Уланова. - Я дозволю собі не згодитись з головою наших зборів П.О.Богацьким, що тут не наспів привіт Вп. Софії Федорівні з Азії. В столиці Монгольської Республіки, як вчений секретар Монгольської Академії Наук /Монгольського Ученого Комітета/ десятки років успішно працює мій товариш і приятель Цибен Жамцарано, ото він в своєму листі до мене й просить передати привітання дорогій "бабу-ні".

Цибен Жамцарано - це один з тих нечислених представників "іноземческої" інтелігенції і зокрема бурятської, з котрими я знаходився в постійному приятельському звязку на ґрунті ідей національно-культурного відродження та котрі майже всі у роки моєго студенства знаходили духовно-моральний притулок та керівництво Софії Федорівни.

Наші гарні, ідеалістичні національні ідеї, що не встигли ще втілитись у певні форми, завдяки щасливій зустрічі та співробітництву з Софією Федорівною знайшли відповідну форму та певний напрямок. На Офіцерській вулиці, в помешканні Русових у Петербурзі були сердечно вітані та знаходили обеднуючий притулок в 1907-08-09 рр. представники білоруської, латишської, естонської, татарської, армянської, лезгінської, башкирської, сартської, якутської, бурятської та комліцької студенської інтелігенції. Монголи та комлики заселяють майже всю центральну Азію, а в столиці Монгольської Республіки - Улан-Батор /б.Урга/- освіту та знання знаходять сотні монгольського юнацтва.

Буряти знаходяться в близьких зносинах з монголами. Я певен, що й ми будемо мати національно-культурний звязок та співробітництво з нашими братами-комликами, більшість яких знаходиться в Азії. Таким чином ті ідеї, яким так віддано служить вже багато літ Софія Федорівна через нас, комликів, через наших братів бурят, через дружніх нам татар, башкирів та інших тюрських народів все більшою та більшою хвилю підуть в Азію, широко розносючись через гірські хребти Тарбагатаю, Алтаю, Хангая, Тянь-Шаню, Нань-Шаню, Гинду-Кушу по неосяжних просторах Монголії, Джунгарії, Цайдама, Аламаня, Кеке-Нура, Ордеса і т.д.

Ми, колишня студенська молодь монгольсько-тюрських народів, що так любили й шанували С.Ф.- любими і поважаємо її й тепер. Коли б тут були всі колишні наші товариши, друзі й приятелі вони би також як і я від широї душі привітали би нашу дорогу бабусю, як ми тоді звали Софію Федорівну - 20 років назад. А вона й тоді вже була біла-білісенька, як і зараз, але й тоді, як і тепер вона дивувала та вражала нас своєю молодою душевною свіжістю, буйністю своїх ідейних стремлінь при ясності та чіткості її думки. В неї ми знаходили піддержку та бадьорість своїм національним ідеям і стрімлінням. Те саме, що майже 25 літ назад, я знаходжу у Софії Федорівні й тепер.

Кінчаючи своє коротке слово, я скажу - ми любили Вас Софіє Федорівно в дні нашої молодості, любимо не менше Вас і тепер...

Список привітань надісланих до Президії Організаційного
Комітету по відзначення 75-літнього ювілею
С.Ф.РУСОВОЇ.

I. Привітання надіслані від різних організацій:

- 1/ Братиславський відділ УПС-Р.
- 2/ Братиславський відділ Україн.Профес.Союзу.
- 3/ Всеукраїнський Робітничий Проф.Союз в Ч.С.Р.
- 4/ Видавництво Чесько-Українська Книга.- Прага.
- 5/ Видавнича Спілка "Україна".- Прага.
- 6/ Видавниче Т-во "Червона Калина" - Львів.

- 7/ Відділ Організацій Україн.Націоналістів.- Львів,Бельгія.
8/ Відділ Т-ва "Українська Захоронка".- Львів.
9/ Відділ Українського Центрального Комітету у Львові.
10/ Взаємна поміч Українського Учитольства у Львові.
II/ Географічна секція Т-ва "Учительська Громада" у Львові.
I2/ Головна Управа "Рідної Школи".- Львів.
I3/ Головний Комітет Укр.П.С-Р.
I4/ Головний Комітет Укр.Селянської Спілки в ЧСР.-Прага.
I5/ Головний Секретаріат Укр.Соціалістичн.Радикальн.Партії.-Львів.
I6/ Громада Білорусів в ЧСР.
I7/ Громада Українців-емігрантів у Мельнику.-ЧСР.
I8/ Громадсько-допомоговий Комітет Укр.еміграції в Румунії.
I9/ Гурток українців в Ковні.
20/ Гурток українців з Морав.Острави.
21/ Гурток учителів-українців з Тячевської шкільної округи на Підкарпаттю./29 осіб/
22/ Спілка Славянських жінок,організ.в ЧСР. Пані Ружкова.
23/ Емігрантки з Вел.України в Перемишлі./10 осіб/.
24/ Жіноча Промислова Спілка "Труд".- Львів.
25/ Жіноче запомогове Т-во Українських жінок в Чікаго.
26/ Жіночий гурток при Т-ві "Просвіта" в Бересті на Поліссі.
27/ Жіночий гурток Укр.Т-ва "Просвіта".- м.Харбін. Хіни.
28/ Жіночий Кружок.- Коломия.
29/ Жіночий Кружок У.П.Т. ім.Ганни Барвінок у Львові /12 осіб/.
30/ Закордонний Комітет УПС-Р.- Прага.
31/ Комітет допомоги Українським збегцям в Ужгороді.
32/ Кошова команда Ржевницького Пластового Кошу. ЧСР.
33/ Краєве.Господарське Т-во "Сільський Господар".- Львів.
34/ Кружок Педагогічного Т-ва,Філія Просвіти в Берегові.Подк.Русь.
35/ Кубанська Громада в ЧСР.
36/ Культурна Комісія Комликів в ЧСР.
37/ Курінь україн.Ст.Цл."Бурлаки" в Ржевницях. ЧСР.
38/ Литовсько-Українське Т-во в Ковні.
39/ Народна Українська Рада в ЧСР.
40/ Народницьке Учительське Т-во.- Ужгород.
41/ Організація Гетьманців-Хліборобів.
42/ Організація Українських Націоналістів.
43/ Обєднання Білорус.студент.організацій.- Гришкевич.
44/ Педагогічне Т-во Підкарпатської Русі.
45/ Правничий Факультет Українського Університету в Празі.
46/ Президіум Ради та Магістрату главн.м.Праги.-Проф.Др.Навратіл.
47/ Піддєдата Посланецької Сімейні-Народ.Сгром.Ческ.-І.Маліпетер.
48/ Північно-Кавказька Українська організація.
49/ Протестаційний Комітет в Пільзені і околиці.
50/ Рада Луцької Повітової Просвіти.
51/ Редакція " Zenská Rada" - Пані Махачкова з Праги.
52/ Редакція "Жіночого Голосу" при "Громадському Голосі".-Львів.
53/ Редакція журналу "Жіноча Доля".- Коломия.
54/ Редакція журналу "Нова Хата"- Львів.
55/ Редакція журналу "Пчілка" в Ужгороді.
56/ Редакція "Розбудова Нації".- Самчук.
57/ Редакція журналу "Тризуб".- Париж.
58/ Редакція часопису "Громадський Голос".- Львів.
59/ Редакція "Українкор". ЧСР.
60/ Секція абсолютенток Семинарій при кружку Ганни Барвінок.-Львів.
61/ Секція Студенток.- Львів.
62/ Сокіл-Батько.- Львів.

- 63/ Союз Грузинів в ЧСР.
64/ Союз Селянських Спілок у Львові.
65/ Союз Українок з Krakova.
66/ Союз Українок у Львові.
67/ Союз Українських жінок емігранток в Румунії.- Букарешт.
68/ Спілка закінчивших Високі Школи в ЧСР.
69/ Союз українських емігрантських організацій в ЧСР.
70/ Союз українських пластунів емігрантів в ЧСР.
71/ Спілка Укр.військових інвалідів в ЧСР.-Прага.
72/ Спілка Укр.Інженерів на Словаччині.-Братислава.
73/ Студія укр.пластичного мистецтва.
74/ Театральний гурток і хор читальні "Просвіти" в Прислопі.Підкарп.
75/ Т-во економично-сусільних студій Західн.Земель України.
76/ Т-во Жіноча Громада на Буковині. Чернівці.-Румунія.
77/ Т-во "Просвіта" у Львові.
78/ Т-во "Самопоміч укр.емігрантів про північно-східну Чехію".-Гра-
дець-Кральовий. ЧСР.
79/ Т-во "Українська Рідна Школа в ЧСР"-Подебради.
80/ Т-во Українських Інженерів в ЧСР.-Прага.
81/ Т-во Українських емігрантів в Пшеворі.-ЧСР.
82/ Т-во Українських Залізничників в ЧСР.
83/ Т-во Українських Письменників і Журналістів в ЧСР.
84/ Т-во учителів вищих шкіл "Учительська Громада" у Львові.
85/ Т-во мистців "Скифи"- С.Мако.
86/ Українська Бібліотека ім.С.Петлюри.- Париж.
87/ Українська Громада в Празі.
88/ Українська Громада в Льєжі і його околиць. Бельгія.
89/ Українська Громада в Моравській Остраві. ЧСР.
90/ Українська Громада "Єдність" на Словаччині. Братислава.
91/ Українська Громада м.Брюселя і його околиць. Бельгія.
92/ Українська Громада Пільзенщини.- Пільзен.
93/ Українська еміграція в Пшеворі,ЧСР.
94/ Українська Громада у Франції.
95/ Українська Жіноча Національна Рада. Прага.
96/ Українська Національна Рада в Бельгії. Брюсель.
97/ Українська Парляментарна Репрезентація Річісполітої Польсь-
кої. Варшава.
98/ Українська Секція Ліги Мира і Свободи. Львів.
99/ Українська Селянська Спілка в Пільзені. ЧСР.
100/ Українська Учительська Спілка. -Прага.
101/ Українське Бюро в Лондоні.
102/ Українське жіноцтво Перемишльської землі.- Перемишль.
103/ Українське Правниче Т-во в ЧСР.
104/ Українське Т-во допомоги біженцям з України і їх родинам в Поль-
щі. Філія і Львові.
105/ Українське Т-во "Єдність" в ЧСР.
106/ Українське Т-во Просвіта на Волині.
107/ Українське Т-во Проосвіта на Поліссі.- м.Берестъ.
108/ Українське Т-во Охорони історичних пам'яток. Прага.
109/ Українське "Товариство Технічне".- Львів.
110/ Український Всепрофесійний Робітничий Союз в ЧСР.-Млада Болесл.
111/ Український Всепрофесійний Робітничий Союз в ЧСР.Німецьке-Яблон.
112/ Український Всепрофесійний Робітничий Союз в ЧСР.Відділ в Празі.
113/ Український Громадський Видавничий Фонд.- Прага.
114/ Український Громадсько-Допомоговий Комітет в Румунії.-Букарешт.
115/ Український Жіночій Союз в ЧСР.- Прага.
116/ Український Інститут для дівчат.- Перемишль.

- I17/ Український Історичний Кабінет в Празі.
I18/ Український Комітет допомоги емігрантам в Перемишлю.
I19/ Український Комітет в ЧСР.- Прага.
I20/ Укр.Народний Союз /Загальні збори/ в Сан-Павло. - Бразилія.
I21/ Український Національний Музей.- Львів.
I22/ Український Робітничий Університет в ЧСР.
I23/ Український Соціологічний Інститут в Празі.
I24/ Управа Укр.Робітн.Спілки в Кютанжі.- Франція.
I25/ Управа читальні "Просвіта" в Прислопі. - Підкарпаття.
I26/ Учениці дівочої гум.гімназії "Рідної Школи" у Львові.
I27/ Учениці Жіночої Ремісничої Школи Кооперат."Труд"/36 осіб/-Л.
I28/ Учительський збір і молодь дівочих шкіл ім.Шевченка /учительська семинарія й всенародня школа/ "Рідної Школи".
I29/ Учительське Т-во в Ужгороді.
I30/ Філія "Просвіти" в Берегові на Підкарпатті.
I31/ Філія Союзу Українок. Дорогобич.
I32/ Філія Союзу Українок.- Калуш.
I33/ Філія Союзу Українок в Сокалі.
I34/ Центральний Союз Українського Студенства /ЦЕСУС/- Прага.
I35/ Центральний Союз чеських учителек в Празі.
I36/ Центральний Український Комітет в Куритибі.- Бразилія.
I37/ Читальна Просвіти в Прислопі на Підкарпатті.
I38/ Чеська Жіноча Народня Рада в Празі - Пані Вацкова, місто голова/
I39/ Чеський Клуб Жіночий.
I40/ Чеська Ліга Мира та Свободи.
I41/ Четвертий Самостійний Гурток Старших Пластунів ім.Ольги Кобилянської в Празі.
-

II. Привітання надіслані від окремих осіб.

- I42/ Балаш М. - Тросники.- Підкарпаття.
I43/ Баранова Бланка.- Львів.
I44/ Брик, др.Іван.- Львів.
I45/ Бачинські Євген і Іда. - Женева.
I46/ Блашкевичова - Прага.
I47/ Бойкевич Микола. - Пільзен.
I48/ Вержбицька Віра.- Париж.
I49/ Вікул М.П., проф. з родиною.
I50/ Вировий Євг.- Прага.
I51/ Галіп, др.Ісідор.- Хуст - Підкарпаття./вірш присвяченій Ювілянт./
I52/ Гербачевська, Романюк, Приходько. - Мукачево.
I53/ Горбачевський, Проф.І. - Добжеховіце.
I54/ Довгаль, Інж.С.- Прислоп на Підкарпатті.
I55/ Дорошенко Володимир.- Львів.
I56/ Жуковецька Володимира.- Львів.
I57/ Жекуліна А.- Прага.
I58/ Завзятій Іван.- Вельгія.
I59/ Залєвська, Інж.Євгенія.- Нересниці на Підкарпатті.
I60/ Заяц В, слухач на Укр.Педаг.Інституті - Прага.
I61/ Зеленівська Юлія.- Берлін.
I62/ Ісаїв Петро, др. - Станіславів.
I63/ Кобилянська Ольга, др.- Дорна-Ватра.- Румунія.
I64/ Корниляк Володимир, народний учитель села Звіняче на Буковині.
I65/ Колард Юрій, Інж.- Пшевор - Словаччина.
I67/ Королева Наталія і Королів-Старий.- Мельник.
I68/ Коржівський А., Поронинків Г., Кравченко Семен.-Бразилія.С-Кат.
I69/ Котович-Боярська Кліментія Галичина.
I70/ Кравченко Уляна.- Перемишль.

- I71/ Крушельницька Саломія.- Віареггіо - Італія.
I72/ Кульчицькі Ольга і Олена.- Перемишль.
I73/ Малицька К. - Львів.
I74/ Мищюк О., проф. - Прага.
I75/ Монюк Т. - Калина на Підкарпатті.
I76/ Мудра Павля.- Прага.
I77/ Петлюра О., п-ні.- Франція.
I78/ Прокопович В. - Париж.
I79/ Пушківська Ольга. - Львів.
I80/ Рудичів Ів. - Париж.
I81/ Самойловичі Олена і Микола. - Прага.
I82/ Синявський Олекса.
I83/ Старосольські Дарія і Володимир. - Львів.
I84/ Федак Стефан, др. - Львів.
I85/ Чайковський Андрій, др. - Коломия.
I86/ Черносвитова М. - Прага.
I87/ Чернуха Гання, учителька с. Старокозаче на Бесарабщині.
I88/ Шемет Богдан. - Гемінген.
I89/ Шептицький Андрій, Митрополит. - Львів.
I90/ Шишманова-Драгоманова Лідія. - Софія - Болгарія.
I91/ Шрамченко Л. - Нересниці - Підкарпаття.
I92/ Ярема Марія і Яким. - Тарнопіль.
-

Зіставлення прибутків і видатків Комітету:

Прибутки:	Кч. 2330.
Видатки:	сума організац. видатків	1680 .".
	Переслано Ювілянтці	650 " 2330.

Преса про ювілей С.Ф.Русової.

- 1/ Ювілей С.Ф.Русової.- "Тризуб"-Париз, 1931. № 20-21 /278-9/ст.45-46.
2/ Шаповал М.- Свято Матері: З нагоди 75-ліття Софії Русовеці.-"Самотійна Думка".Чернівці, 1931. № 6-7, стор.8-10.
3/ Омельченкова Марія.- Софія Федорівна Русова.-"Ліноча доля", Коломия, 1931. № 23, стор.3-5.
4/ Животко Арк.- Поклін громадській робітниці. З приводу ювілею Софії Фед.Русової.-"Кооперативна республіка".-Львів, 1931, № 6, ст. 203-205.
5/ Педагог.- С.Ф.Русова./1856-1931/-"Український Голос".-Вінніпег, 1931. I.VII. № 26./часті II/.
6/ "Ювілей С.Ф.Русової".- "Український Голос", Вінніпег, 1931.I7.VI. № 24.
7/ Ювілей заслуженої громадянки проф. Софії Русової.-"Україна", Чікаго, 1931. 5.VI. № 22.
8/ "Свято одної з пioneroк нашого відродження".-Подяка С.Русової. "Діло", 1931, 30.VI. № 143.
9/ Педагог.- "С.Ф.Русова"./1856-1931/.-"Час", Чернівці, 1931.5.VI. № 783 ~ 6.VI. № 784.
10/ "С.Ф.Русова".- В 75-ту річницю народження /1856-1931/, "Народна Воля".-Скрентон, Па. 1931.30.V. № 62.
11/ "Ювілей С.Ф.Русової".- "Час", Чернівці, 1931.I9.V. № 770.
12/ "Бабуся української громадської праці"./75-літній ювілей народин С.Русової/.- "Громадський Голос", Львів, 1931.30.V. № 20.
13/ "С.Ф.Русова".- "Свобода", Ужгород, 1931.28.V. № 21.

- I4/ "Ювілей С.Ф.Русової". - Свято в Українському Високому Педагогічному Інституті у Празі. - "Діло", 1931.20.V. № 110.
- I5/ "Чужі про нас". - "Канадійський Фармер", Вінніпег, 1931.30.XII, № 80.
- I6/ "Заря". - ларбин, 1931.17.IX. № 255.
- I7/ Софія Федоровна Русова. - "Ženská Rada", Прага, 1931.VI.-п-і Грдлічкова М.
- I8/ S.F.Russová /К єї 75 роцям/ "Ukrajina". Пр. 1931.30.VI^{6/15.} - М.Омельченко.

ДО ЮВІЛЕЮ 25-ЛІТТЯ ЛІТЕРАТУРНО-ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТИ д-ра Б.Н.УЛНОВА.

Б.Н.Уланов родився по комилицькому літочисленню в рік "собаки", 15 числа місяця "эмії" в місцевості "Овсте сала" в степах Донської Області за Маничом в родині молодого табунника Норана Уланова. Батько Уланов йшов шляхом Ломоносова і змір офіцером-слухачем б.Миколаївської Академії Генерального Штаба.

По європейському календареві Б.Н.родився в кінці міс.березіля або початку м.квітня 1886 року. Дід його Еренцин Уланов в молодості був також табунником кн.Меншикова в тій місцевості де родився його внук.Бадма та де родився й батько ювілята. Початкову школу Б.Н. скінчив в Кутейниковій станиці /Кёрюде айм к/, середню освіту одержав в Новочеркаській реальній школі, яку скінчив в 1905р. По скінченю середньої школи Б.Н.вступив на факультет східних мов Петербургського університету, а потім перейшов на юридичний факультет, котрий і скінчив в 1911р. Ще з малих років Б.Н.мріяв бути користним комилицькому народові, допомагати його національному відродженню. Його ж вабила перспектива стати духовно-релігійним провідником, він захоплювався будизмом, східними мудрецями, моралістами і особливо Толстим, а через його Євангелієм. Література, історія, географія були також улюбленими науками Б.Н. Пізніше до них приєднались науки суспільні, питання соціальні, політичні. А в 18 років його життя вже міцно вгніздилася в душі Б.Н.соціалістична ідея, якій він зостається вірним й до останнього часу.

З малих літ Б.Н.була ясною особливість національної мови та письма,національної літератури. З діточих літ знаючи комилицьку грамоту, з побоювання забути її в російських школах, Б.Н.впродовж всієї середньої та вищої школи не переставав вправлятись в ній. Переход з чисто громадських мотивів на юридичний факультет позбавив Б.Н. можливості систематично вивчати монгольсько-комилицьку словесність,літературу, як і історію монголо-комілків. До студій цих йому довелось повернутись значно пізніше і в особливих умовах, в перший обстанові.

На перших виборах в I-шу Державну Думу виступати в обороні національного представництва комилицького народу на Дону, тоді ще 20-ти літнього студента С.-Петербургського університету. Це було в квітні м.1906р. Справедливі побажання комилицького народу однак не знайшли відгука в керуючих тоді політичних колах.

По скінченні університета в 1911р. Б.Н.,записавшись в стан помішників присяжних повірених,прийняв участь у всіх організаціях, починах, що торкалися громадського життя комилицького народу і Округи /Сальської/: від своєї станиці /аймака/він був вибраний гласним по виборах мирових судей,виборним "стариком" на станичному зборі своєї станиці /Ново-Олексієвської або Герингенкенського аймака/та یріс-

консультом її. Вслід за тим Б.Н. був також вибраний юріс-консультом всіх комлицьких станиць. Б.Н. став тим, до чого стремів завжди: майже всестороннім застунцем прав та інтересів свого народу. Одночасно з тим Б.Н. був вибраний комликами членом Ради депутатів Великокнязівського Т-ва Взаємного кредиту, де він зоставався аж до своєї революції.

Б.Н. був вибраний козаками Великокнязівської станиці головою народної читальні-бібліотеки, де по його ініціативі було розпочато збірку на будову Великокнязівського Народного Дому. По його пропозиції згадане Т-во взаємного кредиту частину дивіденду відчисляло на будову народного дому. До часу революції було зібрано 7.000 рублів і безперечно скоро настав би час для розпочаття будови дому, коли не події, що настигли вслід за революцією.

Б.Н. був також товаришом голови Сальського Окружного Т-ва допомоги немастним учням. По його ж ініціативі та постійним нагадуванням вдалось зреалізувати ідею утворення пансіону для учнів-комликів. Завдяки цьому, саме в час діяльності Б.Н. кількість учнів-комликів досягла небувалої ще досі кількості, а саме до 70-80 учнів обох статів. Вони вчилися головним чином у Великокнязівській реальній школі та Великокнязівській жіночій гімназії. Б.Н., як представник комлицького народу, увійшов у комітет, який турбувався достати дозвіл на відкриття цієї Реальної школи в попечителя Харковської шкільної округи та Військового Наказного отамана Війська Донського. Б.Н. приймав участь також в Комітеті, що будував цю школу. Відкрито його було в 1912р. В 1916р. Б.Н. увійшов в склад делегації, що турбувалась відкриттям вищої жіночої гімназії. Вона й була відкрита.

З ініціативи ж Б.Н. в цих середніх школах було введено навчання рідної комлицької мови, письма та віри. Це був перший випадок введення цих дисциплін в російських середніх школах. Ще перебуваючи студентом Б.Н. був горячим проповідником націоналізації комлицької школи /що була такою лише по назві/. Для приєднання комлицького громадянства до цієї ідеї з ініціативи Б.Н. двічі скликалась нелегальна конференція з комликів-учителів та діячів по народній освіті.

Б.Н. в 1912р. був вибраний обласним виборщиком до 5-ої Державної Думи. На обласних виборах Б.Н. обороїв необхідність національного представництва комлицького народу. Так зв."прогресивний блок" неуважив на цю справедливу сподіванку комлицького народу, керуючи кола /к.-д./ були, очевидчаки, далекі від розуміння цієї справедливої вимоги, як і частина місцевої преси. // "Приазовський Край" підтримував ідею Б.Н./. В 1917р. Б.Н. був представником своєї станиці на обласних зборах, входив постійним членом в Президіум Військового Зізду, Військових Кругів і, нарешті, вибраний був членом Донського Уряду. В тім же році Б.Н. був вибраний членом Всеосійської Державної Ради /по списку № 4/. Після вибуху революції Б.Н. був вибраний товаришом голови Сальського Окружного Виконавчого Комітету; приймав участь, як голова, всіх національних з'їздів на Дону від комлицьких станиць; як цивільних так і духовних. На 2-му національному зізді в 1917р. був вибраний делегатом комлицького народу до Тимчасового Уряду з метою обстоювати національне представництво комликів на Всеосійськ. Установчих зборах.

З уповноваження Донського Уряду Б.Н. був членом Тимчасової Ради Російської Республіки /Передпарламент/. Жовтнева революція задержала Б.Н. в Петербурзі. З уповноваження Військового Круга Б.Н. вкупі з другими був командированний для переговорів зі з большевичними козаками в станицю Каменевку /з Подольковим і інш./, а по-друге для переговорів з большевиками, що увірвались на Дон з Таганрогської округи. Наказ Круга не міг бути виконаним через обставини військові.

Б.Н. затримався у Таганрозі, звідкіля не міг вибратись з 16 січня 1918 року по м.квітень того ж року. Під час перебування в Таганрозі Б.Н. вів антибільшевицьку працю в робочих колах як соціал-демократ. У Таганрозі Б.Н. був вибраний членом Таганрогського Комітету місцевої соц.-дем. організації та членом міської Думи.

Як лише стало можливим вийхати Б.Н. перебрався до Новочеркаську, де приймав участь в Колі Порятунку Дона, а після перейшов в свою Округу. В 1918р. і до самої еміграції Б.Н. був представником своєї станиці на Військових Кругах - в IX Президіумі, був також головою Сальського Окружного Зізду. В кінці 1919р. Б.Н. був покликаний донським Отаманом в склад Донського уряду, обов'язки якого склав в Константинополі в 1920р. Закордоном Б.Н. є головою Комлицької громадської національно-культурної організації - Комлицької Комісії Культурних Робітників в ЧСР. Головою Комлицької Комісії Б.Н. перебуває вже 8 літ без перерви з самого початку її засновання. Крім того був головою де-кількох козацьких громадських організацій, є членом пражського Земгора, членом Українського Соціологічного Інституту. На заклик своїх братів-комликів Б.Н. не раз виїжджав на Балкані та до Франції.

Б.Н. був співробітником низки козацьких та інших друкованих органів та є редактором комлицького видання. Б.Н. є членом Союзу Руських Письменників та Журналістів в ЧСР.

Праці свої Б.Н. Уланов містив в таких виданнях: Донськія Областнія Відомості, Русская Школа, Школа и Жизнь, Приазовский Край, Вольный Дон, Донская Волна, Воля России, Інформація /орган Обєднаного Козачого Комітета в Празі/, Кавацька Лава, Бюллетень Союза Единства Казачества, Кавацкий Путь, Ізвістія Новочеркаського Собства Рабочих депутатов, Улан Залат, Інформація /орган комлицької Комісії культурних робітників в ЧСР/, Горицог Кавказа, Кавацкий Сполож, Казачество /видання "Казачього Союза", Париж/, Фельнлат /Казань/ та інших.

ЖИТІЕПІС ВІКТОРА М.ЧЕРНОВА.

Віктор Чернов народився 21 листопаду 1873р. в м. Новоузеенському на Самарщині в Росії, в родині урядовця Михайла Чернова, що з селінкою працею вибився до становища управителя повітової державної скарбниці. Втративши матір, коли йому був один рік, В.Чернов ріс під доглядом суворої мацухи, 4-х літ зроду навчився читати, перечитував бібліотеку, надбану рідною матірлю; 9 літ був відданий до саратівської гімназії, де бувши в 4-й класі, начитавшись народолюбничих творів Некрасова, а також "Письма из деревни" Енгельгардта та поступових часописів, засвоїв думку про революцію, про боротьбу з панством і царизмом. Коли був у 7-й класі, стався перший арешт його, через що йому довелось переїхати до Дерпту, де й закінчив гімназію весною р.1891.

В Дерпті брав жівуючу участь у студентському і нелегальному політичному житті, схилившись у своїх поглядах до соціально-революційної течії. Тут же зустрівся з українським гуртком Богдана Кітряковського, здобув деякі твори М.Драгоманова /"Історична Польща і великоруська демократія", "Вільна Спілка" та інш./, які мали на його значний вплив і в яких він виніс перший погляд на національну справу взагалі і українську зокрема, в смислі Герцена, Бакуніна і Драгоманова.

Переїхавши на науку до університету в Москві /на правничий відділ/, В.М.Чернов пільно працював над питаннями соціології, філософії, права, економіки і звернув на себе ширшу увагу, але його наукова і громадська праця, яку вів між студентством і робітництвом була перервана: весною 1894р. був арештований і запертий в Петропавловську ци-

таделю в Петербурзі де просив із 9 місяців і тут написав свої перші наукові твори, надруковані пізніше під назвою "Економичний матеріалізм і критична філософія", "Монистична точка погляду в соціології і психології" то-що. З цитаделі був випущений "на поруки" батькові і віданий на три роки під отвертий догляд поліції з забороною жити у більших містах Росії. Тому дола закинула його в Тамбов, де прожив 3 роки, ведучи нелегальну революційну роботу між селянством, створив гурток революціонерів, з якими спричинився до заложення селянського "Братства захисту народних прав", що протягом кількох років виріс на поважну організацію, яка визначилась в першій революції /1905-6р./ під назвою "Всеросійський Селянський Союз".

Відбувши 3-літню кару, В.Ч. був посланий 1899 року за кордон, щоб порозумітися з революціонерами і соціалістичними письменниками, що жили тут, як емігранти, а також мав поширити і докінчити освіту, а спеціально простудіювати соціологію і філософію. Жив спочатку в Берні, потім у Женеві аж до 1905р., коли повернувся до Росії, як лише вибухла перша революція, вже як відомий в Росії провідник-ідеолог нової партії - Соціалістів-Революціонерів, яку створив 1901р. разом з Г.Гершуні, М.Гоцем і до якої вступили різні таємні організації в Росії, а також закордонні гуртки і окремі видатні особи. Ведена В.Черновим, Г.Гершуні і М.Гоцем ПС-Р в 1902р. розпочала активну боротьбу проти царського режиму, при чім першим був убитий міністр внутрішніх справ Сілягін, потім Плев'є, великий князь Генерал-губернатор Сергій Олександрович. Ця активна боротьба в р.1902-7 зживала і розгойдала всі народи, що були в ярмі царизму.

Живши 6 літ за кордоном, В.Чернов займався студіями соціології і ін. наук, вивчив європейські мови, редактував з М.Гоцем часопис "Революційна Росія", якої до листопаду 1905р. вийшло 77 чисел, видавав ще окрему літературу, дописував до місячника "Русське Богатство" то-що. Перші статті його були надруковані 1896р., ще коли він був у Тамбові. Закордонні праці "Типи капіталістичної еволюції", "Чергове питання революційного руху", "Субективний метод в соціології", "Селянин і робітник, як економічні категорії", "До питання про позитивні і негативні прикмети капіталізму", "Маркс і Енгельс про селянство", "До питання про селянство і соціалізм", "З практики соціалістичного руху в Угорщині та Італії" і чимало інших висунули В.Чернова на чільне місце, як одного з оригінальних теоретиків, що прояснюють нові шляхи в науці про суспільство. По всій Росії і Україні в революційних гуртках йшли суперечки марксистів і революційних народників, при чім Чернов став загально відомий, як дотепний критик марксизму і оборонець думки, що революцію можуть зробити лише робітники і селяни разом, а що марксизм, який має на увазі одно робітництво, недобачає великої революційної сили - селянства, яке також може і буде боротись за новий устрій - за трудову демократію. Коли царизм був потрясений одчайдурною боротьбою соціалістів-революціонерів, царь видав /жовтень, 1917р./ маніфест про "конституцію", Державну Думу, то В.Чернов керував політикою с-рів у Думі, виробив проект закону про землю на основі соціалізації. Жив нелегально: 1906р. вийшли його книги: "Марксизм і аграрне питання", "Пролетаріат, селянство і революція", "Минувшина і сучасність", "З недавньої минувшини", р. 1907 вийшли його книги "Соціологічні і філософічні студії", "Теоретики романського синдикалізму", р. 1908 "Соціалістичні студії", "До питання про соціалізацію землі", "Поділ суспільства на класи і поділ праці" і ін.

Революційний вибух 1905-6р. хоч і внос великі зміни в життя Росії /Державна Дума, більше волі/ і на Україні /Україна дісталася свободу свого слова, заявились перші укр. часописи, нарешті залунала укр. мова в Харків. університеті/, але все ж царизм потроху очунав і почав ду-

шти суспільство, розігнано дві д.думи, яко ліві, видано "куце виборче право", поведено кріаву боротьбу з революціонерами, на чолі яких ішли с-ри, що протягом тих 1902-7 років виконали більше 200 терористичних актів, виступаючи проти міністрів, губернаторів, поліцай, генералів-карательів /"паціфікаторів"/; революціонери-студенти і студентки, робітники і селяни в рядах с-р відважно виступали, гинули, йшли часто на смерть, як на свято, одушевлені ідеєю визволення поневолено-го люду. Але царизм знайшов спосіб зломити тоді революціонерів, підсилаючи в партію С-Р своїх агентів, що розкривали змови і віddавали ідеалістів-борців на царські шибениці. Один з таких провокаторів Азєф керував у партії головним боевим відділом і щоб замаскувати себе навіть робив терористичні акти /вбийство вел.кн. Сергія/, а все ж він багато сотень революціонерів зрадницьки видав у руки царських катів. Зрада Азєфа відкрилась 1908р. і це зробило страшне враження: головна революційна сила ПС-Р була підкопана, недовір'я членів один до одного розбилось партію і пригасило дух. Але В.Чернов і вірні однодумці не склали рук: вони знову опинилися за кордоном, видали літературу, вели в Росії місячник "Завети", де В.Чернов помимо публіцистичних статтів помістив в рр. 1912-14 чимало визначних наукових праць головно на теми про етику: "Етика і політика", "Ліві пріори", "Рационалізм в етиці", "Сантіменталізм в етиці", "Н.К.Міхайловський, як етичний мислитель", "Наукове побудовання ідеалу і чисте пізнання", а oprіч того чимало праць про балканську війну, про ріжні течії в суспільстві /що в р. 1910-11 багато написав про реакційні настрої інтелігенції, так званих "Вехистів"/, праці про "Кооперацію і соціалізм", "Правові ідеї в рос.літературі" і ін.

З виbuchом світової війни В.Чернов заняв становище проти війни і проти того, щоб соціалісти підтримували війну, проти кредитів на війну, брав участь у конференції лівих соціалістів /у Цімервальді/, випустив чимало книжок, видавав кілька часописів, але французька поліція конфіскувала видання і тримала В.Чернова під гострим доглядом на вимоги царського уряду. З праць цієї доби наземо: Імперіалістичні мрії і дійсність /1914р./, Інтернаціонал і війна /1915р./, Справжні і мнимі пораженці, Марксізм і славянство, Крізь туман будущини /1916р./, Війна і третя сила, Німецька соціал-демократія на роздоріжжі і інші.

Перебувши в-друге на еміграції 10 років, В.Чернов у квітні 1917р. вverteється через Англію в Росію, де виbuchла велика революція, зваливши 300-літню імперію царів. Прибувши до Петрограду, В.Чернов став на чолі соціалістів-революціонерів і заступником голови в Раді Робітничих і Солдацьких депутатів, а згодом і у Всерос.Раді Селянських депутатів, як почесний голова цієї Ради.

Коли в кінці травня 1917р. був утворений коаліційний уряд Льво-ва, то В.Чернов увійшов у його яко міністр земельних справ; на тій же посаді залишився, коли в червні був утворений уряд Керенського, але через внутрішню боротьбу проти його земельної реформи, которую планував на засадах соціалізації землі, Чернов вийшов з уряду, ставши на становищі, що тільки уряд соціалістичний, без участі буржуазії, може провести земельну реформу і інше. Це становище захищав постійно, але трапилася неприємність, що Центр.Комітет С-Р мав право і ліве крило, котрі між собою немирілисъ, тому й середній напрям, який заступав В.Чернов не знайшов більшості, так що думки про соціалістичний уряд не знайшли більшості. Партія С-Р відродилася, в неї наслунуло море людей, але між ними чимало і таких, що гаразд не розуміли програму і сліпо підтримували "праву течію" та політику Керенського, з найгіршим ії напрямом - нічого не робити до Установчих Зборів і захищати коаліцію з буржуазією. На цім виграли большевики, що в-

осени 1917 р. здобули більшість в Петроградській Раді Роб. Салд. депутатів і почали гнати на переворот, використовуючи помилки коаліційного уряду. Стався переворот і незабаром вибори до Всерос.Установчих Зборів. На виборах абсолютну більшість дістали скрізь с-ри. З'їзд ПС-Р у грудні 1917 р. склав тактику правого крила, а ухвалив напрям політики В.Чернова. Ліве ж крило пішло на спілку з большевиками, але напрям В.Чернова з цим не годився, відкидаючи диктатуру. 5 січня 1918 р. відкрились Установчі Збори і вибрали головою В.Чернова. Формально В.Чернов міг відсвяткувати перемогу над царизмом, але надійшла нова диктатура! Большевики, ліві с-ри і українські с-ри вийшли з Установчих Зборів по своїх мотивуваннях, але все ж Установчі Збори приняли закон про соціалізацію землі, про федеративний устрій Росії і ін. Большевики розпустили Уст.Збори, небажаючи коритись с-рівській більшості.

Щоб перемогти ПС-Р большевики оповістили, що беруться провести "соціалізацію землі", ідея Чернова, проти якої большевики весь час боролися. Так само большевики боролися проти кооперації, яку В.Чернов захищав, як одну з перехідних форм в соціалістичному будівництві. Але тепер большевики признали, що й кооперація є шлях до соціалізму. Одні с-ри напряму В.Чернова захищали ідею федерації, як способ погодження національної справи, а марксисти /большевики і меншевики/ були завжде проти цього, захищаючи централізм. Тепер же большевики заявили, що вони за федерацію. Перебираючи собі ес-ерівські гасла большевики цим способом хотіли вибити зброю з рук с-рів, але не могли припасувати свій диктаторський і централістичний світогляд, покалічили ці гасла. Большевики зробили з гаслами с-рів те, що пани, епископи і попи з гаслами християнства: науку "любови" поставили на службу насильству і брехні.

Після розпуску Установчих Зборів і розстрілу на вулицях народу, що обстоював давню революційну мрію, що вибрані народом представники виконали волю народу, с-ри перейшли до боротьби. На Волзі утворився Комітет Уст.Зборів. В.Чернов був там, як голова Уст.Зборів. В Сібіру, в звязку з повстанням чехословацьких легіонерів, почала купчинські реакції, котра скинула Уфімську директорію і оповістила диктатуру Колчака. Реакція кілька разів хотіла знищити В.Чернова, в Челябинську В.Чернова врятував лише випадок: Коли большевики зanяли Урал, В.Чернов нелегально з дружиною і кількома приятелями переїхав 1919 р. у Москву. В Москві жив нелегально, писав праці. Кілька разів большевики відшукували помешкання В.Чернова, але він щасливо уникав небезпеки.

1920 року, коли в Москву приїхала з Англії робітнича делегація, то на мітінгу робітництва виступив несподівано В.Чернов з гарячою промовою - критикою большевизму. Робітництво властувало В.Чернову овациєю і під його охороною В.Чернов знов уникнув большевицької катівні /Че-ки/. Ще чотири місяці жив В.Чернов у Москві, але большевики робили повальні труси, щоб його відшукати. Центр.Комітет С-Рів постановив, щоб В.Чернов виїхав за кордон, підняв перед соціалістичним світом голос протесту проти большевизму і видавав орган, знову "Революційну Росію". У вересні 1920 р. В.Чернов покинув "соціалістичну батьківщину", в якій його переслідувано не менше як за царизму...

За кордоном В.Чернов був якийсь час у Берліні, редактуючи газету, а потім переїхав до Праги, де живе й досі, працюючи науково в Інституті вивчення Росії /1934-1926 р./, видаючи "Революційну Росію", місячні статті в багатьох закордонних виданнях.

Року 1922 у Берліні вийшов I том його чудових "Записок Соціаліста-революціонера", в Празі в 1925 велика праця "Конструктивний Соціалізм", і нарешті тепер виходить в англійській мові I т. його великої

праці "Історія великої революції в Росії".

Так коротко представляється життєпис визначного ученого, публіциста, політика і соціаліста В.Чернова, що здобув собі світове ім'я, як діяч-соціаліст, тричі емігрант, непохитний противник царизму і большевизму, ідеолог трудової демократії.

Для українського читача-соціаліста цікаво знати близче відношення В.М.Чернова до української визвольної справи. Ми вже згадували, що знайомство В.Чернова в творами М.Драгоманова сталося ще в початку 1890-х років. Як ідеолог-соціаліст В.Чернов вважає, що єдиний захід проти війни, також потріба поступу веде до світової федерації народів, котра очевидно буде здійснюватись по частинах. Однаке В.М.Чернов вважає, що федерація неможлива без визнання самостійності народів. Відповідно тому, коли 1928 р. соціалісти руські /група В.Чернова/, укр.с-ри, білоруські с-ри і с-фи, грузинські с-д, вірменські с-ри, жидівські соц.і окремі особи обговорювали засади національної визвольної політики з соціалістичного становища, то прийшли до висновку, що необхідно здійснення самостійності народів і їх солідаризації. На цій засаді В.Чернов випрацював проект, критично-розглянутий і зреагований на зборах різних соц.груп, мирного розвязання нац.проблеми. Цей проект ліг в основу заснованої соціалістами різних національностей "Соціал.Ліги Нового Сходу", куди вступила і група В.Чернова. Ліга визнає самостійність і соборність України, Білорусі, Грузії, Вірменії, Туркестану і ін. Ліга опрів того висуває проект солідаризації народів на основі їх договорів, митні союзи, арбітражний суд. Програма Соц.Ліги забезпечує самостійність і соборність кожного народу, мир, співпрацю, рівноправність. Вільна Спілка народів прийде, як загальне визволення людства від жаху капіталістичних суперечностей і нещастя. Ставлячи своєю історичною метою утворення самостійної соборної України, гарантованої вільною спілкою народів, ми раді бачити таких однодумців у цій справі, як В.Чернов, що проголошує при кожній нагоді право України на самостійність і соборність, стаючи цим в оборону нашого народу проти всіх тих, що його поневолили.

Беручи загалом всі дані про наукову і громадську працю В.М.Чернова, можемо з задоволенням сказати, що як учений він вияснив роль села у відношенні до міста і в соціалістичному рухові, в теорії соціалізації землі і кооперації виробництва вказав шляхи до соціалістичного будівництва, в теорії інтегрального соціалізму вказав способи і засади рішення міжнародної проблеми і державної організації трудового суспільства. Як соціолог і теоретик політики й етики підняв соціалістичну науку на високий рівень. Як організатор впливув на долю класів /селянство/ і народів, у яких витворилися соціально-революційні рухи, що ведуть до визволення. Сила ідей, розроблюваних В.Черновим, ентузіазмувала широкі веротви руського народу, що в двох революціях /1905- і 1917 р./ досяг великих історичних змін. Революція 1905 р. принесла нам свободу укр.слова, а революція 1917 - і свободу самоозначення в формі республіки. Що це спричинене і тією силою, що вів В.Чернов - безсумнівно. Що і в європейському соц.рухові поставлена проблема села - це також один з показчиків впливу ідейної творчості В.М.Чернова. Таким чином обективно треба призвати, що В.Чернов тим самим став історичною постатею, що в історії європейської культури займе належне собі місце - Чернов замикає ряд визначних діячів - як Герцен, Бакунін, Лавров, Міхайлівський, що спричинилися до великих змін на Сході Європи.

Ні згадані особи, ані Конт, Спенсер, Дарвін, Маркс, Шевченко, Драгоманов і т.п. не були міністрами, а тим не менш стали історичними постатями. Велич не міряється посадою в державі, тому й емігрант В.Чер-

нов, помимо того, що позбавлений змоги діяти на своїй батьківщині, не може бути позбавлений того становища яке здобув своєю працею для добра поневоленого трудового людства.

Не виключена можливість, що В.М.Чернов переживе їй третю добу свого емігранства і влінє на хід подій в своїй батьківщині: Бажаємо йому цього від широкого серця. Ціле життя піддане на служення поневоленим трудящим, принесли ім свої роки, свій талант, свій розум і серце, він заслужив на вдячність всіх, що тужать за новим - соціалістичним суспільством, суспільством свободи і культури.

В.М.Чернов, як член Українського Соціологічного Інституту /з 1930р./ був постановою Наукової Ради Інституту 1 липня 1931 року вшанований за свою довголітню визначну наукову працю степінню поченного доктора соціології і іменований професором соціальної політики в Інституті, про що й був йому видаєний диплом 28 грудня 1931р.

Вітаючи шановного В.М., ми віримо, що й далі він плодотворно працюватиме на полі науки, так необхідної для визволення трудящих. Віримо, що шановний т. В.М.Чернов збагатить наукову думку соціалізму не одною цінною вкладкою, а життя - не одним ділом активного чоловіколюбства, бо він належить до людей того типу, про яких наш великий поет сказав: раз добром налите серце євік не прохолоне.

З БІБЛІОГРАФІЇ д-ра В.ЧЕРНОВА.

- 1898р. По поводу нової книги об економич.материализме."Рус.Богат." СПБ. 1898.
1899. Типы индустриально-капиталистической и аграрной еволюции. "Рус.Богат." 1899, № I.
- " Гарденин Ю.-Идеализм в марксизме. Предисловие к книге Вандервельде.
- " Економический материализм и критическая философия."Вопросы философии и психол." кн.39.
- 1900р. Очередной вопрос революционного дела. Ст.80. Аграрно-Соц. Лига. Лондон. 1900.
- " Субъективный метод в социологии и его философские предпосылки. Статьи в "Рус.Бог." 1900 №№ 7,8,10,II і 12.
- 1904р. Гарденин Ю.- Памяти Н.К.Михайловского. Ст.9I. Тип.Парт. С-Р. Женева 1904.
- " Гарденин Ю.- Юбилей Николая Последнего /1894-1904/. Типогр.ПС-Р Женева.1904.
- 1905р. К вопросу о капитализме и крестьянстве. Ст.35. Изд."Сеятель" Н.Нов.1905. 2-ое изд. в 1906 г.
- " Гарденин Ю.- К.Маркс и Ф.Енгельс о крестьянстве. Ст.I20. Тип.Парт.С-Р. Женева,1904.
- " Из практики социалистического движения в Венгрии и Италии. Ст.6I."Колосок",Мягкова М.1905.
- " Гарденин Ю.- Нашим обвинителям. Ст.39.Тип.Парт.С-Р.Женева,1905.
- 1906р. Наши задачи в деревне. 2-ое изд.1906.
- " Марксизм и аграрный вопрос. Часть I.Изд."Русское Богатство". Ст.246. СПБ. 1906.
- " Маркс и Енгельс о крестьянстве. 2-ое изд.сокращенное. Изд. "Новое Товарищество".М.Ст.159.1906, /Зміст:- Типы капиталистической и аграрной еволюции. "Р.Б." 1900-№ № 4,5,6,7,8 і 10.- К вопросу о капитализме и крестьянстве.1905.-Предисловие к книге Енгельса- Крестьянский вопрос во Фран-

ции и Германии. 1906/.

1906р. Пролетариат, трудовое крестьянство. Изд. "Новое Товарищество". М. 1906. Ст. 95. /Збирник де-котрих статей, що містились в "Револ.России" з 1092 по 1905р./

" Социализация земли. Изд. Распопова. 1906.

" Крестьянин и рабочий, как экономические категории. Ст. 44. - Изд. "Новое Товарищество". М. 1906.

" Прошлое и настоящее. Ст. 32. Изд. "Нов. Тов." і Распопова, СПБ, 1906.

" Предисловие к брошюре Енгельса - "Крестьянский вопрос во Франции и Германии. 1906.

" Субъективный метод в социологии. Изд. "Нов. Товар-во" М. 1906.

" Монистическая точка зрения в психологии и социологии. Ст. 32. Изд. "Новое Товарищество". М. 1906.

" К теории классовой борьбы. Ст. 40. "Молодая Россия", М. 1906.

" Конечный идеал социализма и повседневная борьба. Ст. 32. Изд. -Распопова СПБ. 1906. /півтороно 1917г. Ревельск. Коміт. Н.С-Р./.

" К вопросу о выкупе земли. Ст. 40. Изд. Распопова. СПБ. 1906.

" Еще о народно-социалистической партии. Ст. 36. Изд. "Новая мысль", СПБ. 1906.

" Луи-Блай. Ст. 64. "Молодая Россия" М. 1906.

/Герденин Ю./ - Маркс и Енгельс. Ст. 98. Изд. Распопова, СПБ. 1906.

" " " / - Что делать в крестьянстве. Ст. 31. Изд. "Друг Народа". СПБ. 1906.

" / " " / - Из недавняго прошлаго, т. I. Изд. "Частная Польза", СПБ. 1906.

/ Зміст: Карл Маркс. Первое мая. Прежде и теперь. Рабочее движение и наши тактические задачи. Всесобщая стачка. Полицейский закон. Характер современного крестьянского движения. Социализация земли и кооперация в сельском хозяйстве. Реакционная демагогия и революционный социализм. Студенчество и революция. Национальное порабощение и революционный социализм. Национальный вопрос и революция. Правительство провокаторов и его ослепленные союзники. Войско и революция. Организационный вопрос. Маленькие недостатки большого с'езда. /

1907р. Философские и социологические этюды. Ст. 379. Изд. "Сотрудничество", М. 1907.

/ Зміст: Вместо предисловия. Философские основы учения Н.К.Михайловского. Марксизм и трансцендентальная философия. Экономический материализм под защитой критического реализма. От марксизма к капитализму. Субъективный метод в социологии. Монистическая точка зрения в психологии и социологии. Новые споры об экономическом материализме. Динамическая социология перед судом марксизма. Идеализм в марксизме. /

" Социализация земли с юридической точки зрения. "Сотрудничество". М. 1907.

" Сод.демократы в думе. СПБ. 1907.

1908р. Теоретики романского синдикализма. Изд. "Сотрудничество". М. 1908.

" Разделение общества на классы и разделение труда. СПБ. Распопова. 1908.

" Социалистические этюды. 1908.

/ Зміст: Идеаль и практическая борьба. Программа-максимум и программа-минимум. Положительные

и отрицательные стороны капитализма. Национальные капиталистические типы. Социалистическое движение в отсталых странах. Некоторые особенности развития России. Н.К.Михайловский, как политический публицист. К. Маркс /убилей/. К теории классовой борьбы /истор.справка/. Основание деления общества на классы. Классовое положение современного крестьянства. Интелигенция и борьба классов. Борьба классов, как факт и как гипотеза./

- 1908р. К вопросу о социализации земли. Ст. 96. Изд. "Сотрудничество", М. 1908.
1910. /Вечев Я./ - Правовые идеи в русской литературе. "Звено", М. 1910.
- " /Гарденин Ю./ - Вехи, как знамение времени. Ст. 37. "Звено", М. 1910.
- " Земля и Право. Сборник статей. Изд. П.С-Р. СПБ. 1910.
- /Зміст: Правові ідеї в руській літературі. К вопросу о викупе землі. Социалізація землі с юридичної точки зору. Социалізація землі и общини. Социалізація землі, как тактическая проблема./.
- 1916р. Сквозь туман грядущего. Ст. 62. СПБ. 1916.
- " /Гарденин Ю./ - Действительные и мнимые пораженцы. Женева, 1916.
- 1917р. Основные вопросы пролетарского движения. П. 1917. Изд. П.С-Р.
- /Зміст: Типи рабочего синдикализма /"Народний Вестник", февраль-1906/. Профессиональное движение и марксистская ортодоксия /"Коллективист"-январь, 1907/. Всеобщая стачка /август-1903/. Синдикализм и социализм/1907/. Производство против потребления /1907/. Синдикализм и прямое воздействие /1907/. Всеобщая стачка и революционное воздействие /1907/. Синдикализм и демократия /1908/. Инициативное меньшинство и масса /1908/. Кооперация и социализм /"Соц.Рев."-февраль, 1910/.
- " Интернационал и война. Ст. 75. Изд. П.С-Р., П. 1917.
- 1922р. Записки социалиста-революционера. Изд. Гржбенина. СПБ. 1922.
- 1925р. Конструктивный социализм. Т. I. ст. 401. Изд. "Воля России", Прага, 1925 г.

Др. В.М. Чернов почав свою публіцистичну працю в рр. 1896-7 в газетах: "Орловский Вестник" и "Тамбовские Губ. Ведомости, де співробітництво його було припинено особистим листом Побідоносцева до редактора неофіційної частини прис. пов. С.Кишкіну. Далі свої праці В.М. містив під власним ім'ям та під різними псевдонімами: Б.Оленин /в журналі "Накануне" Е.Серебрякова/, Ю.Гарденин, Я.Вечев, Б.Юрьев /в сборн. Вехи, как знамение времени/, В.Ленуар, С.Р.Крайний /в "Социалист-Революционер/ в таких періодичних виданнях та збірниках: "Новое Слово"-1897-8, "Вопросы философии и психологии"-1897, "Жизнь" ред. Поссе /"Теория ценности К.Маркса и уравнение нормы прибыли"/-1898; "Русское Богатство" Михайловского -1899-1906; "Накануне" Е.Серебрякова-1900; Вестник рус. революции-1901-1903; Рев. Россия. 1902-1905, 1920-1932; Сын Отечества-1905-1906; Земля и Воля-1905-1906; Знамя Труда-1906-1909; Народный Вестник-1906; Дело Народа-1906; Голос-1906; Мысль-1906; Создательная Россия, журнал-1906; "На очередные темы", непер. сборн.-1906; "Наша Мысль"-1907; Известия-1907; Социалист-Революционер-1908-1910; "Заветы"-1912-1914; "дело Народа"-1917; Народное Дело-1918; Sozialistische Monatsshefte-1928; Foreign Affairs. Gesellschaft. Het Volk. Socialisticke Revue.

СХЕМАТИЧНИЙ ПОКАЗНИК до БІБЛІОГРАФІЇ ПИСАНЬ М.Ю.ШАПОВАЛА

/ 1907-1932 /

p. I907	"Гимн вечірній", поезія	ЛНВіст. Київ, I907, кн.VI, ст.466-467
	Листи з Харькова, I	"Рада", Київ, I907, 6.XII, ч.274
	" " II	" " I6.XII, ч.282
p. I908	Листи з Харькова, III	" " I908, 20.II, ч. 42
	" " IV	" " 7.III, ч. 56
	Шевченкови роковини в Харькові	" " 8.III, ч. 57
	<u>Рецензії:</u>	
	А.Кримський: Пальмове гилля	" " " " ч.136
	Фр.Улянович - Казки	" " " " 6.VII, ч.155
	Гозлов-Трипольський-Кульганіжка і ин.	" " " " ч.20I
	<u>Поезії:</u> По-над Дніпром	" " " " 6.VIII, ч.180
	xх	" " " " 15.VIII, ч.187
	Мій край похилений	" " " " 17.VIII, ч.188
	Широкий лан	" " " " 21. IX , ч.216
	Чого це плакати	" " " " 12. X, ч.233
	Некролог: Микола Пильчиків	" " " " 9. V, ч.107
	Квіти сплять, шкіц	зб."Терновий Віноч", ст.49-50
	Україні: Твою красу	"Бхола", Львів, I908, ч.9-10/заIX-XII/, ст.2
	Згадка з минулого	зб."З Новолі" СНВ, I908, ст.225-226
	Весна, як дівчина	ст.223
	О, рілне слово	ЛНВіст, Київ, I908, кн.V, ст.232
	Сни віри	" " " " ст.233
	<u>Рецензії:</u>	
	Видавництво "Час" у Київі	" " " " VIII, ст.377-378
	С.Черкасенко: Жарт життя	" " " " XI, ст.215-218
	М.Загірня: За рілний край	" " " " ст.443-444
	Спартак, за Боголюбовим перек.К.	" " " " ст.412-414
	<u>Поезії:</u>	
	Рубають ліс	зб.Розвага, т.ІІ-ІІІ, Київ, I908, ст. IІ
	до світових надій	" " " " ст. IІ-ІІІ
	Перемога великодній герць.	" " " " ст.ІІІ-ІІІ
	Сонце світе	" " " " ст.І46
	До Музи далекої	" " " " ст.23I-232
	Сни віри, поезії зб.І.	Харьков, I908, ст.3+I44
p. I909	Українство і рос.культура "Буцучність", Львів, I909, ч.І січень	ст.ІІ-ІІІ
	Про бактерію патріотизма і ин.	" " ч.2 січень
		ст.29-3I
	Про війну Дон-Кіхотів з вітряками "	" " ч.2 " "
	Похід Матушевського на мотерністів"	" " ч.3, лютий
	<u>Поезії:</u>	ст.43-46
	Молодій дівчині	" " " " ч.І, січ.ст.8
	Пів-бог, пер.з Сергієва-Ценського "	" " " " ч.2, січ.с.23
	Кожному товаришеві	" " " " ч.6-7/квіт./
	<u>Поезії:</u>	ст.85-86
	Химери	ЛНВіст., Київ, I909, кн.I січень ст.І67
	Степові мотиви, I-II	" " " " кн.XII груд.ст.435
	<u>Рецензії:</u>	
	Ю.Будяк - Невольниця-Українка "	" " " кн.II, лют.473-475

- p.I909 М.Кононенко - Струни, зб. ЛНВіст., Київ, I909, кн.III, бер.695-698
Гр.Ващенко - Пісня в кайданах " " " VII, лип. I83-I85
- Переклади:
- Максим Б-іч - I-2 " " IX, верес. 5 II
Янко Кулала, I-2 " " " " "
Гальян Левчик. М.Кралива. " " X, жовт. I4 I
Про забастовку у Швеції тиж."Село", Київ, I909, ч. I, верес.
Турецька завірюха " " " ч. 3 "
Кінець забастовки у Швеції " " " ч. 4 "
"Союзники" і вбийство Герценштейна " " " ч. 5 жовт.
Кому скрутиться, а кому змелеться/Персія/ " " " ч. 6 "
Степан Руданський " " " ч. 6 "
Смерть Франциска Ферера " " " ч. 7 "
Леонід Глібів " " " ч. 8 "
За сусідами/рев. рух у Греції/ " " " ч. 9 "
Іван Котляревський " " " ч. 10 листоп.
Втихомирення Іспанії " " " ч. II "
Гр.Квітка-Основяненко " " " ч. 13 "
На селі, поез. " " " ч. 13 "
Відродження Індії " " " ч. 14 груд.
Марко Вовчок " " " ч. 15 "
Відродження Індії " " " ч. 16 "
Євген Гребінка " " " ч. 16 "
Пригоди в Петербурзі " " " ч. 17 "
Війна за гроші " " " ч. 17 "
Тарас Шевченко "Українська Хата" К, I909, кн. I, ст. 3-5
Українське письменство р.I908 " " кн. I, ст. I8-24
Поміж сусідами: Українство і великоросія. " " кн. II ст. 9 I-IQ0
Трагична постать /пам'яти П.Куліша/ " " к. III-IVc. I40-I47
Про чеське письменство " " к. III-IVc. I92-I95
Молода Україна I-II " " к. VI, ст. 327-336
Наша література " " к. VII-VIII, с. 4I3-43I.
Поет праці /Б.Грінченко/ " " к. IX, ст. 459-463
Поезії:
Переклад: П.Простий - Малюнки" " " " II, III-IV, V, IX
Рецензії:
Б.Лепкий-Поезіє, розрадо одиночка " " к. I, ст. 45-46
О.Олесь - Поезії кн.II " " к. II, ст. II2-II3
П.Карманський - Пливем по морі тьми " " к. II, ст. II3-II4
Гр.Ващенко - Пісня в кайданах " " к. III-IV, ст. 209
Ів.Франко - Украдене щастя " " к. VI, ст. 340
М.Голубець - Фрагменти " " к. VII-VIII, с. 447-448
О.Білоусенко - Серед мертвих душ " " " " с. 450
М.Залізняк - Рос.Україна і її відродження "к. X, ст. 559
А.Новина - Българусъ " " " " ст. 560
Про ліс/як розводити, доглядати і ин./В-во "Лан", К.I909, ст. 80

p.I910 Новини нашої літератури:

"Огнєцвіт" поезії Гр.Чупринки ЛНВ.Київ, I910, кн. З, ст. 6I8-627
"Менти натхнення" Гр.Кернєренка " " " 4, ст. I24-I29
"Буденні оповідання" Л.Пахаревського " " " 7, ст. I33-I50
В нетрях театрального гешефтарства " " " II, ст. 367-38I
Поезії: З веселих днів " " " 5, ст. 25I-252
У сріблистому тумані " " " 8, ст. 240
Осеніні ритми " " " II, ст. 288
Перекл.:Ю.Щупак, Коршун/з білор./" " " 2, ст. 324

p.I910 Чорні люді та білі розбійники/про	"Село", Київ, I910, ч. I, січ.
Абісинію та Італію/.	" " " " "
Поезії: Мов чайка веться над водою	" " " " "
На Далекому Сході	" " " " "
Китайський мур валиться	" " " " "
Фінляндські справи	" " " " "
Женщини на виборах	" " " " Ч. 6, лют.
Володимир Самійленко	" " " " Ч. 7 "
Логовщина	" " " " "
Завіроха у Греції	" " " " Ч. 8 "
Як потопав Париж	" " " " "
Пам'ятник Т.Г.Шевченкові	" " " " Ч. 9 "
Зміна виборчих прав у Прусії	" " " " 10, берез.
Мінна	" " " " "
Осип Юрій Фелькович	" " " " II, "
На Балканах	" " " " III, "
По Катеринославщині	" " " " "
Тимофій Бортуляк	" " " " IV, квіт.
Дві правди /Японія і Корея/	" " " " V, "
Ще один вистріл /Єгипет/	" " " " VI, "
Смерть Ельварда VII	" " " " VII, "
Повстання в Албанії	" " " " VIII, трав.
Доля Кореї	" " " " IX, "
Наш приятель Бернштерн Б'єрнсон	" " " " X, "
Італійський король і соціалісти	" " " " XI, "
Замах на короля Альфонса	" " " " XII, "
Яків Доголів	" " " " XIII, "
Поручик Гофріхтер	" " " " XIV, "
Правда за границею	" " " " XV, "
Виборчі права в Норвегії	" " " " XVI, "
Петро Гулак-Артемовський	" " " " XVII, "
Чи є на світі дики люді	" " " " XVIII, "
Справа Ліабефа	" " " " XVIX, "
Леся Українка	" " " " XX, "
Непоправна помилка	" " " " XXI, "
Заворушення в Іспанії	" " " " XXII, "
Нове королівство /Чорногорія/	" " " " XXIII, "
Піщанний	" " " " XXIV, "
Іван Котляревський	" " " " XXV, "
Права жіноч в Новій Зеландії	" " " " XXVI, "
Казнокрадство	" " " " XXVII, "
Ольга Кобилянська	" " " " XXVIII, "
Заворушення в Кореї	" " " " XXIX, "
Фабрика ангелів	" " " " XXX, "
До замітки про О.Кобилянську	" " " " XXXI, "
Пані-нишпорка	" " " " XXXII, "
Монастирі в Іспанії	" " " " XXXIII, "
Смерть за науку	" " " " XXXIV, "
Які бували чудотворці	" " " " XXXV, "
Республіка в Португалії	" " " " XXXVI, "
Розрухи в Берліні	" " " " XXXVII, "
Злочинство в Ченстохівському монастирі	" " " " XXXVIII, "
Казнокрадство	" " " " XXXIX, "
Проф.Микола Сумцов	" " " " XL, "
Кривава справа	" " " " XLI, "
Машинка для допитів	" " " " XLII, "
Бідолашний редактор	" " " " XLIII, листоп.

p.I910	Лев Толстой	"Село", Київ, I910, ч.46, лист.
	Др.Осип Юрьевич	" " " "
	З життя Франції	" " " 47, "
	Чорні книги	" " " 48, груп.
	Яків Кухаренко	" " " 49, "
	Дикий учитель	" " " 49, "
	Нова прама/Гр.Вашенка "Сліпий"/"Діло", Львів, 23.V, I910, ч.112	I910, ч.190, I91, I92, I93
	На могилі П.О.Куліша/з липня I910р./"Діло", Львів, 27-31.VIII,	
	Жертви громадської байдужості, збір.статтів, Київ, в-во "Життя й Мистецт.", I910, ст.28	
	САМОТНІСТЬ, думи і настрої, зб.поезій II, Київ, в-во "Життя й Мистецтво", I910, ст.95	
	На великім шляху/письменство наше р.1909/"Укр.Хата", К. I910,	ст.51-63, кн.І
	Поет і юрба, I/до характ."Культу" Шевченка/ "Укр.Хата" К, I910	ст.201-206, кн.ІІІ
	М.Грушевський /з нагоди 25-літ.ювілею Укр.Хата, К, I910, кн VI	ст.361-362.
	З біжучого життя	"Укр.Хата", К, I910, 275-277, кн.ІV
	Укр.преса й громадянство	" " " 396-405, кн.ІV
	"Нове слово" в укр.критиці	" " " 489-499, VII-VIII
	Без керми/поезія М.Кічури/	" " " 562-564, кнІX
	"Копролалія" П.Ефремова	" " " 569-573, кн.ІX
	Веселій марш -/поезія Ю.Будяка/ "	" " " 611-613, кн.Х
	Національність і мистецтво	" " " 682-689, 732-741, кн.XI-XII
	Іrrациональна поезія/"Пелюстки на-дій" Неприцького-Грановського/ "	" " " 694-696, кн.XI
	Коли прокидається весна /поезія М.Рильського/	" " " 758-760, кн.XII
	<u>Роцензії:</u>	
	А.Володський: Хатня революція "	" " " 139, кн.ІІ
	В.Горленко - Отблески/зам.по сло-весн.и искусству/	" " " 215-216, кн.ІІІ
	I.Франко-Нариси історії укр.-руської літератури	" " " 414, кн.ІV
	Ю.Фед'кович-Опришок і ин.оповід.	" " " 412, кн.ІV
	М.Кропивницький - Зерно й половина	" " " 508, кн.VII-VIII
	A.Kruszelnycyj-Szkice z ukr.literatury wspolczesnej	" " " 509 " "
	Самотній, Гамалія-Вільне слово, зб.	" " " 509 " "
	Д.Донцов-Школа а релігія	" " " 511 " "
	О.Шпитко- Осінні Квітки	" " " 573, кн.ІX
	В.Козловський - Новомальтузіансь-ка теорія про величину суспільно-сти і її регулювання, пер.О.Назарука	" " " 575 " "
	Гр.Чупринка: Ураган	" " " 637, кн.Х
	В.Товстоног - За друзів своїх	" " " 702, кн.ІІ
	М.Кропивницький- Невольник і ин.	" " " 763, кн.ІІІ
	Хутір,нарис С.Полуяна,перек.М.Ш.	" " " 381-382, кн.ІV
	Поезія: Забути дні веселі та ясні	" " " 648, кн.ІІ
p.I911	Поезії	ЛНВ.К, I911, кн.ІІ, ст.360
	Вибори в Англії	"Село", К, I911, ч.1, січень
	Земські начальники і розшукність	" " " ч.2, "
	Сидір Воробкевич	" " " " "
	Поезії /Село і Зіма/	" " " ч.3, "

p.I9II На сучасні теми:

- I. З літерат.життя на Україні за р.I9I0 "Укр.Хата" кн.II, ст.III-I22, кн.III, I70-I86
- II. Один голос "Укр.Хата", К, кн.IV, ст.240-249, кн.IV
Поезія самозабуття /Гр.Чупринка:Сон-Трава/"Укр.Хата", К, кн.IV, IV, 253-255, кн.IV
- Ганна Барвінок/Ол.М.Кулішева/"У.Х." кн.V-VI, 334-338,
Співочі Товариства " " кн.V-VI, ст.344-353.
- Ганна Барвінок /некрол./ " " кн.VII-VIII, ст.328-330
- Один з пionерів: Олексій Плюш/Твори, т.I/"У.Х." VII-VIII, 340-354
- Testimonium pauperatis " " кн.IX, ст.405-416
- "Нова ера" " " кн.X, ст.490-495
- Поезії: Душа болить від кожної розлуки " " I07, 444, 503, 510
- Рецензії:
- І.Франко: Молода Україна, Писання т.IV " " кн.I, ст.60
- В.Винниченко: Купля и пр.разказы " " ст.63-64
- О.Коваленко: Срібні росли, поезії " " III, ст.197
- Ів.Федорченко: Благодать IV, ст.263
- Т.Осадчий: На грани ХХ століття, роман " " V-VI, ст.366
- О.Кобилянська: Аристократка и пр.разсказы" " VII-VIII, 372
- П.Ковальчук: На струнах " " IX, ст.433
- В.Тарноградський: Барвінковий цвіт " " ст.434
- Гр.Чупринка: Білий гард " " 498-499
- О.Коваленко: Спів слов'я " " кн.X, 501-502
- О.Олеся: Книжка третя " " XI-XII, 590-591
- Гр.Коваленко: Жарти життя " " XI-XII, ст.592
- p.I9I2 Проблема культури "Укр.Хата", К, I9II, кн.I, ст. 34-42
Боротьба за індивідуальність " "
/з літерат.життя на Україні р.I9II/ " " кн.II, ст.96-108
кн.III-IV, I70-I85
- Поет і юрба, II " " " " кн.V, ст.283-295
- Апoteоза примітивній культурі" " " " кн.VI, ст.345-361
- Фабрика доброго тону " " " " кн.VII-VIII, 451-468
- Листки з лісу, I. " " " " кн.IX-X, 484-486
- Музика війни " " " " кн.IX-X, 564-569
- Листки з лісу, II, III " " " " кн.XI-XII, 626-630
- Гіпноз едності " " " " кн. " " 641-653
- Критичні уваги /І.Нечуй Левицький: Криве дерево і та./ " " " " кн. " " 661-664
- З громадського життя " " " " кн. " " 677-684
- Рецензії:
- Г.Барвінок - Майорівна, оповід. " " " " кн.I ст.62-63
- К.П.Михальчук - Открите письмо къ А.Н.Пыпину " " " " кн.II, ст.135
- М.Міхновський - Лірика " " " " кн.III-IV, ст.237
- Др.О.Маковей - Життєпис Осила Юрія Фед'ковича " " " " ст.237
-Лисання Осила Юрія Фед'ковича " " " " ст.237
- В.Винниченко: О морали господарююших и моралі угнетенных"Укр.Х."К, кн. " " ст.240
- Т.Осадчий: На грани ХХ століття " " " " кн.V, ст.301-302
- В.Винниченко- На в'сахъ жизни, роман " " " " ст.303-304
- Др.Алчевська: Вишневий цвіт " " " " кн.VI, ст.365
- "Вінок Т.Шевченкові", під ред. Комарова " " " " VII-VIII, ст.579
- М.Гетьз: Spirillum particianum ukrajnofilicum " " " " 530
- Ю.Буцяк: Записки учителя " " " " 532
- П.Михайлович: На громадські теми " " " " XI-XII, ст.686

р.І913

На межі /Глухів-Севск/ "Манж", Київ, 1913, ч.6	/7.II/ст.10-II
Т.Шевченко -апостол України " " "	9/28-II/ст. 3-5
Листки з лісу IV-V "Укр.Хата", Київ, 1913, кн. I, ст.21-26	
Літературна хвиля/погляд на літерат.укр.за р.1912/ " " " "	I, ст.27-35
" " " " "	II, 101-II0
Teатральні замітки: Nocturno М.Лисенка	I, 47-50
З громадського життя:	
I Чи буде просвіток? "Укр.Хата" Київ, 1913, кн. I, ст.62-66	" I 67-71
II Pro domo sua	
III Честність стала казкою минувшини " " " II, 132-138	
IV Наші вороти і ми. " " " III, 199-204	
Листки з лісу, VI-VII " " " IV-V, ст.237-242	
Порожнє місце " " " IV-V, ст.300-307	
Літературне ушкайництво:	
I "Русский мыслитель" " " " VI, ст.363-368	
II "Русский языкъ" " " " VII ст.368-374.	
Юрій Фед'кович " " " VII-VIII, 455-462	
З громадського життя:	
I Українська маніловщина " " " IX, ст.564-568	
II Проти сантименталізму завойовників" " " 569-573	
Листки з лісу VIII. "Укр.Хата" К, 1913, X 605-608	
Ольга Кобилянська/з нагоди 30-літ.творчості/ X, 613-617	
З громадського життя:	
I Голос укр.табору і...голос з яру "У.Х." К, X, ст.618-622	
II Культ зради " " " X, ст.622-632	
Іван Котляревський " " " XI, 683-690	
Законопроект єпископа Никона " " " XII, 768-778	
<u>Рецензії:</u>	
І.В.Франко - Мойсей, поема " " " I, ст.75-77	
С.Н.Щоголевъ-Украинское движение, как современ.сталою южно-русского сепаратизма К, 1912 I, ст.79	
М.Чернявський:Богові невідомому, опов. 1913 II, 142-143	
Я.Жарко: Байки, 1912 "У.Х." К, 1913, III, ст.205	
В.Товстонос:Червоний вагонъ, 1913 " " " ст.205	
Д.Дорошенко:З минулого Катеринос- лавщини, 1913 " " " " ст.206	
М.Яцків:Смерть Бога, нариси " " " VI, ст.381	
М.Семенко: Prélude , 1913 " " " VII-VIII, 506	
С.Васильченко:Нелюдь, комед. 1913 " " " " 507	
М.Возняк:Життя і значення І.Франка, 1913, " " " 508	
Я.Ярема:Мойсей, поема І.Франка, 1912 " " " "	
М.Яцків: Іван Франко, 1913 "У.Х." К, 1913 " " "	
М.Пилипович: Де-що про сучасну столію укр.літерат.мови, 1913 " " " " 510	
В.Бирчак: I 000.000, оповід. " " " IX, ст.573	
З.Левицька:При битій дорозі " " " " ст.574	
Б.Нольте:Автономія України з історичного погляду, 1913 " " " " ст.576	
Л.Пахаревський:Оповідання, кн.3, 1913 " " X, ст.645	
М.Загірня: Тиміш Хмельниченко, повість, 1913 " " ст.696-7	
Др.Смаль-Стоцький:Моя політика, 1913 " "	
П.Савченко:Мій сміх, моя затума XI, ст.716	
О.Кобедь: Ряст, 1913 " " "	
М.Кареев:Умовний рух в тругій поло- виніXIX ст., пер. Залізняка, 1913 " ст.718	
И.Ботуен-ле-Куртене:Національний і територіальний признак в автономії, 1913. XII, ст.780	

- р.І914 Машинна разработка дуба /"Труды Всеросс.Сельс.-хоз.Съезда,
Киев, 1914, т. VII, ст. 24/
- Любов до Шевченка "Україн.Студент", СПБ, 1914, кн. 3, ст. 13-20
- З громадського життя: З Новим Роком! "У.Х.", К, 1914, кн. I, с. 66-78
- На свій шлях / про "Укр.Студента" / " " " " к. II, с. 161-167
- З громадського життя " " " " III, 168-177
- Пам'ятник Т.Шевченкові " " " " III-IV, 310-317
- "Те, що дає радість життя" / про В.Винниченка / " " V, 373-318
- Етюд про футуризм " " VI-VII, 449-465
- Рецензії: Н.Кибальчич, Поезії, 1913 " " I, ст. 89
- В.Леонтович: Старе й нове, опов. 1913 " " I, ст. 89-90
- Арго, літ. збірн. 1914 " " " " 91-92
- І.Франко: Данте Алігієрі " " " " 92-93
- Г.Коваленко-Коломацький: Не слід мовчати " " " " 99
- Д.Лукіянович: Про Осипа Фельковича " " " " 93
- Вибір з творів Осипа Фельковича, Л, вил, Просвіти " " 94
- А.Бобенко: Перевесло, поезії, 1913 II, 181
- Слово о пльку Игоревъ, пер. П.Мирного, 1914. III-IV, 323
- "Микола Лисенко" спогади О.Пчілки, 1914 " " 324
- А.Ренников: Самостійніє українці, 1914 " " 325
- Н.Кибальчич: Оповідання, 1914 V, 394-395
- А.Кащенко: Під корсунем, 1914 " " 395
- О.Островський: Корсунь, 1914 " " 395
- М.Семенюк: Кверо-футуризм, 1914 VI-VII, 471
- О.Левицький: Волинські оповідання, 1914 " " 472-73
- Український народъ в его прошлом и настоящем т. I " " 474-75
- р.І917
- Лісові Ритми, поез. кн. III, Київ, 1917, в-во "Життя й Мист." ст. 128
- Дігтярники, літ-крит.нарис, "Шлях", Москва, 1917, кн. I, ст. 40-45
- Поезії: Хрес, Пульсует кров, Прихиль мертвий " " " 5-6
- Рецензії:
- М.Могилянський -Шевченкові роковини в 1916 " " " ст. 76
- Укр.народъ в его прошлом и настоящем, 1914 " " " ст. 75
- М.Черкастський: До інтелігенції на Україні, Житомір, 1917 /"Книгарь", К, ч. 2, жовт, с. 69
- Б.Грінченко: Хома Макогін, убогий наймит, 1917 " " " ст. 90
- М.Грушевський: Про укр.шову і укр.школу, 1917 " ч. I, вер. с. 21
- М.Байер: Земельна реформа і основи земельної політики на Україні 1917 " ч. I, "ст. 24
- Листки з лісу. Вовча, 1917, в-во "Рух", ст. 56
- З біжучої хвилі/Революція, Установчі Збори і наша політика/, видання ЦК.УПС-Р, Київ, 1917 р. ст. 22
- р.І918
- Лісова справа на Україні, Вовча, 1918, в-во "Рух", ст. 44
- Лісова промисловість на Україні і кооперація /"Сельс. Господар", Київ, 1914, ч. 3-4 і 5-6/
- т е ж окремо, ст. 15, вил. "Сельс. Госп.", 1918 р.
- Чо веде, Україно? /"Універс.Журнал", К, 1918, ч. I, /жовтень/ ст. 10-11
- Поет майбутньої людини-О.Кобилянська "Книгарь", К, 1918, ч. II, /липень/ ст. 631-638
- Шевченко і самостійна Україна, Київ, 1918, вил. липовецької Просвіти, ст. 16.
- Павло Богацький, літ.нарис /Передм. до зб. "Камелії", вид. "Грунт", Київ, 1918 р./
- Установчі Збори "Боротьба", К, 1918, ч. 26/27. III/, ст. I
- Чорноморська система "тє-ж, " " ч. 31/3. IV/ ст. I-2
- ч. 32/4-IV/ " I-2

- р.І918 Запитання до Укр.Центр.Ради, "Боротьба", К, І918, ч.53/28.IV/
Військо укр.республіки "Відродження", К, І918, ч.3 /І6 березня/
т е ж " " " ч.32/22 квітня/
Схема лісової реформи і ліквідація
організацій по заготовці лісу на
державну оборону "Відродження", К, І918, ч.42 /6 травня/
Національні меншості України I " " " ч.44 /8 травня/
" " " II " " " ч.46 /12 трав.
" " " III " " " ч.50 /17 трав.
Полтавська трагедія " " " ч.83 /27 черв.
Патос державності " " " ч.95, 96, 97 /12, 13,
І4 липня/
/Берестейський мир і поляки/? " " " ч.ІІ3 /2 серпня/
Здобутки революції " " " ч.ІІ8 і І20 /9-ІІс.
Інтерв'ю " " " ч.2І4
- р.І919 Куди ми йдемо? "Нове Життя", Станіславів, І919, ч.83 /ІІ квіт./
Що робимиз цивілізацією? " " " ч.83 /" "
Наша пісня /про Укр.Капелю/ " " " ч.84 /І2 квіт./
Свято укр.пісні "Нов.Жит." " " ч.85 /І3 "
З галицьких метаморфоз " " " ч.84 /І2 "
Інтерпеляція баби Палажки " " " ч.86 /І5 "
Під крилами "Антанті" " " " ч.86 /І5 "
Мир з поляками і новий ка-
бінет Директорії " " " ч.87 /І6 квіт./
Die Ukraine and Europa/"Ukraine"/Будапешт, ч.І-2/30-ІХ/с.4-7
— Програма Укр.Громадівської Народної Партиї, Станіславів, І919,
стор.30
- р.І920 Україна і Slovans'tvo/"Академіє"revue soc., Praha, І920, кн.І,
Інтелігенція і пролетаріят /"Нова Доба", Віденсь, ч.5 і 6, "квітень"
Зростання сил " " " ч.7 "
Світова революція, Росія і
Україна /Боритеся-Поборете, Віденсь, 3, листоп./ст.44
М.Евшан /характеристика/ " " " ч.3, " /ст.2
Соц. світогляд М.Драгоманова " " " ч.5, грудень/22
Інтелігенція і пролетаріят, Віденсь, І920, в-во "Нова Доба", ст.34
- р.І921 Революційний соціалізм на Україні, Віденсь, в-во, "Бор-Поб", 8^ос.256
Організація українства на чужині, "Громад.Віст." Прага, ч.І, верес./
Боротьба з голодом т е - ж ч.2, верес.
Де вихід? т е - ж ч.2, 3-4
Наш шлях. /"Вільна Спілка", Львів, зб.І, жовтень/І921/ст.2-4
Багноваторці т е - ж ст.34-46
Голос землі т е - ж ст.46-58
Безналійна суперечність т е - ж ст.79-87
Як я став монархістом? "Боротьба", Прага, ч.І
- р.І922 "Артим Хомик", спомин/передмова до збірки А.Хомика "Всесиль-
ний доляр", Віденсь, в-во "Чайка" / ст.15
Завдання Української Господ.Академії/промова, лив.брюш.Укр.
Госп.Акад, вид.УГИ., Прага, І922, ст.2/
Господарська вільнова України. "Нова Україна", Прага, І922, кн.І,
/30.III.І922, ст.18-25/
Ольга Кобилянська/з нагоди 35-ліття творчости/теж, ч.І, с.29-31
Шевченко /на 61 роковини/ "Н.У.", П, І922, ч.ІІ, /І5.IV.22/с.І-3
Новітнє яничарство I " " " " ч.ІІІ, ст.І-5
II " " " " ч.VIII-ІX, ст.І-6
Самоозначення народів на
Генуїській конференції " " " " ч.ІІІ, ст.9-II

- p.I922 Культурне свято на чужині
 /відкр.Укр.Господа Академії/"Н.У.", II, I922, кн. IV-V, ст. I-3
 "Вєрмішель" " " " " кн. IV-V, ст. 3I-32
 Голод на Україні і проблема нації " " VI, ст. I-4
 Голод, його причини і боротьба з ним " VII, ст. I-5
 Чи може бути оправдання? "Н.У.", II, I922, VIII-IX, 30-36
 Нова Україна " " " " X-XI /вер. I-II
 Україна і Чехословаччина " " " " XIII-XV, /I5 лист' ст. I-7

Рецензії:

- А.Марголин: Украина и политика Антанты, I92I, ч. III, ст. 23-25
 Чех-ка, матеріалы о деятельности Чрезвыч. Комиссии, I922, "Н.У." кн. VIII-IX, ст. 63
 Кремль за решткою "Н.У." II, I922, кн. X-XI, ст. 53
 Грядущий мир " " " " кн. XII, ст. 40-4I
 Ювілейна іронія /О.Кобилянської: Сниться / кн. XIII-XI, ст. I07
 Ол.Досвітній: Новелі, т. I, I920 ч. III, ст. 20-2I
 Проф. П.Сорокин: Система Социологии, т. I, II, I920р."Н.У.", II, ч. XVI-XVIII, ст. I0I-3

p.I923

- Завдання часу "Вільна Спілка" Прага, зб. II, /жовт. 23р/, ст. I4
 Військо і революція, соціол.нарис т е ж ст. 35-58
 Товарищеський лист на Україну т е ж ст. 206-2I9
 Національне питання на Сх.Європи т е ж ст. II3-II5 і I44-I50
 Складка сил "Нова Україна", кн. III, ст. 57-67
 т е - ж " " " IV, ст. 29-47
 Від III Інтернаціоналу до III Риму т е - ж " V, ст. 28-42
 Укр.Педаг.Інститут ім.М.Драгом. т е - ж " VI, ст. I5I-I54
 Укр.Громад.Видавничий Фонд т е - ж " VI, ст. I55
 Єдиний фронт на культур.ґрунті т е - ж " VII-VIII, 35-40
 До програми укр.визволення, I т е - ж " IX, ст. 3-I8
 т е - ж II " X, ст. 2I-35
 Поезії: Розірваний цикль "Нов.Укр." " V, ст. I3-I5
Рецензії:
 П.Сорокин- Соврем. полож. России " " " IV, ст. I57
 В.Лебедев - Новым путем " " " V, ст. I68-I69

p.I924

- Шлях визволення, зб. соціол.нарисів, в-во "Н.У.", Прага, I924, с. 70
 — Етюд про футуризм, в-во "Чорномор", Каліш, I924, ст. 22
 Нова Україна "Нова Україна", I924, кн. I-III, ст. I-3
 Стара і Нова Україна /статті в "Укр.Громаді", річник I924/
 Організація, освіта, боротьба "Наша Спілка", Прага, ст. 4-5
 Програма М.Драгоманова "Громада"/календ./Львів, I924
 Організація націон.визволення т е ж
 Партиї і безпартійність "Укр.Громада", Нью-Йорк, ч. 25-4 жовтн.
 Рецензії: "Книга" журн. I923р. в "Нов.Укр" 24р. кн. I-III, с. 24I

p.I925

- Soziologie in der Ukraine./Kölner Vierteljahrshefte für Soziologie, Köl, I925, кн. I-II, ст. I87-I90/.

- Стара і Нова Україна, вид."Укр.Громада", Нью-Йорк, I925, ст. 32
 До питання про організацію українськ.соціологічних ступій "Союзспільство", зб. I-II, 25, ст. 24-43
 Навчання соціології і СССР т е - ж " " ст. I4I-I44

Рецензії:

- М.Грушевський-З історії реліг.
 — чумки на Україні т е - ж " " ст. I47
 Земельна справа в Галичині, "Украйн.Громада", Нью-Йорк, чч. 3I, 32,
 34, 35, 37, 39, 40, 4I, 43, 44, 45, 46, 47-48, 58.

р.І925

- Декларація Укр.Революц-Демократичного Союзу "Укр.Гром."Нью-Йорк,25,ч.40
додому /про поворот укр.політ.еміграції/те-ж ч.46
Від редакції "Нова Україна"І925,кн.І, ст.І-2
Кобилко " " " I, ст.38-48
З нагоди статті "Голувка" " " I, ст.77-82
Куди вони йдуть? " " I, ст.93-100
Хто керує Україною " " II-III,ст. I-6
До замітки д.Громадянина " " II-III,ст.95-98
Декларація Укр.Рев-Дем.Союзу" " " II-III,ст.I40-I44
Еміграція і Україна " " IV-VI, ст.І-І7
Приятель укр.культури " " VII-VIII,ст.І-І0
Кирилівці і Скоропадчики " " II-III,ст.I59-I62
Рецензії: K.Kautzky-Die Internationale und Sowjetrussland " " I /трав./ст.I24-I25
В.Панайко-Зединені Держави
Сходу Європи " " II-III,ст.І69-І71
И.Алексеев-Небутев: Из воспоминаний левого с-ра " " кн.II-III,с.І73-І74
Г.Покровский -Деникинщина " " II-III,с.І74-І76
Боротьба чи рееміграція? "Студ.Відгн."П,І925,ч.І2,/грудень/
Украинское национальное социалистическое народничество "Знамя Борьбы", Берлин,І925,VI,
VII,VIII,ч.3,4,5
О національних меншинствах на
Україні т-ж ч.І4-І5/грудень/
Т.Г.Масарик, як соціолог і політик /зб."Добірні Думки Т.Г.Масарика, Прага,І925,вил.УГК,ст.І06-І33.
Передмова до зб.Добірні Думки Т.Г.Масарика т-ж ст.3-5

р.І926 Місто й село,соціол.нариси.Прага,І926,вил.Укр.Соціолог.Інституту,ст.36

- Еміграція і Україна " " " Нов.Укр.",ст.І8
Завдання укр.еміграції " " " " ст.20
Развитие и современное состояние украинского социалистического движения,І,"Воля России",П,кн.І,ст.83-І03
Місто й село,соціол.нариси "Суспільство",кн.III-IV,с.30-63
Рецензії: Dr.In.A.Злаха-Sociologie sedan a dělníka ст.І59
C.Bouglé et M.Déat-Le Guide de l'Etudiant en Sociologie с.І59-І60
Е.Петрова - Учебник обществоведения 161-162
Б.Якубський-Соціологічний метод в письменстві 167-168
Kölner Vierteljahrshefte für Sociologie. ст. I82
Визволення і відродження України //Україн.Громада",Нью-Йорк,
чч.49,50,51 за січень-лютий 1926р.

- Заповіди землі т-ж ч.58
Наші завдання "Укр.Робітник" Париж,ч.І /І5 вересня/
Щукання точки оперта т-ж ч.І
Українізація т-ж ч.І
До трагедії Петлюри т-ж ч.2 і 3./30.X і 15.XI/
Завдання Укр.еміграції "Нова Україна" кн.І-II,ст.І-20
Під білим парусом " " " " 131-134
Українська еміграція у Франції" " " " " 145-151
Західна Україна " " кн.III-IV,ст.І-21
Стурбоване село/"Земля" В.Стебаниця/ " " " " 97-103
Памяти товариша Ю.Дараган/"Нов.Україна" V-VI,ст.33-37

p.1926

Большевизм і Україна:

1.Загальне становище в ССР "Нова Україна" кн.V-VI, с. I-II	"	"	VII, ст.I-I7
2.Радянська Україна	"	"	VIII, I-I9
3.Наш шлях	"	"	IX, ст.I-I9
4.До трудової демократії	"	"	VIII, 76-81
На боротьбу з злочинством	"	"	IX, 84-87
Російська комуніст. партія	"	"	

Відгуки життя:

Польська робота	"	"	IX, 87-90
Переполох серед щулаків	"	"	I-II, I53-I54
Московським щулакам у Київі	"	"	I54-I57
"Письменники"	"	"	I60-I61
Міжнар. конферен. рев-соц. партій	"	"	I62-I63
На ту саму тему знову	"	"	III-IV, I38-I39
"Де наш дім?"	"	"	I40-I42
Галицькі повії	"	"	I43-I44
"Нова окупація"	"	"	V-VI, 82-83
Відповіди і запитання	"	"	VII, 63-66
Як пуряних уговнюють	"	"	V-VI, 66-69
Виклад про націон. питання	"	"	VIII, 91-93

Рецензії:

Ю.Бачинський:Большев.революц.і українці	"	I-II,	I68-
Е.Бенеш: Речи и статьи "Нов.Укр."	"	"	I68-I69
Х.Раковський:Національний вопрос "	"	"	I70-I71
М.Хвильовий: Камо гралиши?	"	"	III-IV, I50-I51
Ю.Тютюнник: З поляками проти України	"	VII,	81
International Sozialistischen Kampf-Rund	"	IX,	92-93
С.Шелухин: Варшавський договір."Н.У."	"	"	91-92

p.1927 *Ukrayinska Sociologie "České Mysl"*, 1927, Praha. III-IV, I28-37

— Українська соціологія. Прага, 1927, вил. Укр. Соціол. Інст, ст.23	"	"	
— Програма Укр.Партії Соц-Револ. Прага, 1927, вил."Вільна Спіл- ка", ст.34	"	"	

~~~ Українська еміграція у Франції "Укр.Громада", Нью-Йорк, I9-II.

1927, ч.59

Укр.Робітничий Університет "Укр.Гром" Нью-Йорк, 30-IV, 1927, ч.60
Отв'єртий лист до товаришів 18-VI, ч.63

Для укр.робіт.університету " " " " "

Два шляхи " " " 30-VII, ч.66

Шевченко і соціальна революція "Народна Воля", Скрантон,
24.III, 27, ч.33

26.III, " ч.34

До укр.селян і робітників /Вістник УРУ, грудень 1927.

З початків організації уру " " " т.е-ж

— Українська соціологія /Суспільство, II, 1927, V-VI, ст.103-123

Нова соціологія/проф. Л.фон-Різэ " " " I35-I40

Рецензії:

Dr. In.A.Blaho: Sociologie dětství" " " " I45-I46

I.Гордон і М.Зотін: Підручник суспільствознавства I49

П.Н.Милюков:Національний вопрос " I50

К.М.Тахтарев:Социология, ёя история и пр. " " I50

Л.Джемсон:Очерк марксистской психологии "Сусп." " I50

C.Bouglé: Que-est-ce que la Sociologie? " " I51

В.Протопопов: Вступ до вивчен.рефлексології " " I51

Д.Кашкаров:Рефлексы человека и животных " " I51

В час тривоги "Нова Україна", кн.I-II, ст.21-22

Брехня буржуазн.демократії " " I-II, III-V, ст.49-55, I-I6

Укр.Робітнич.Університет " " VI-VII, ст.55-62

- p.I927 Чудо вс. Антонія і О.Шумський "Нова Україна" VIII-IX, 71-75
Через десять років /до проблеми соц.структур України/ " кн.Х-ХІ, ст.2-35
Знайомство з О.Кобилянською " " " 83-92
Здобутки жовтня " " " I04-I08
Зусилля поневолених " " " I08-III
Привіт О.Кобилянській " " " I-2
Кінець легенд " " XII, ст.57-65
Відгуки життя:
Торквемада-гуманіст і демократ " " I-II, I00-I04
Класова юстиція " " VIII-IX, 76-77
Десятиліття насильства і розваг ВКП " X-XI, ст.97-I02
Лист до А.Ревуцького " " II8-II9
Старий клеветник " " XII, ст. 69-70
Рецензії:
Ген.В.Петрів: Спомини, ч.І " " XII, ст.83-84
Порадник що-до наукової суспільно-політичної підготовки /лист. 6.XI.1927/ Прага, 1927, ст.8
- p.I928 Земельна справа в Галичині /лекції УРУ, I-VII/ ст.81
Націонал.справа на Сх.Європи /"Нов.Укр.", кн.І-ІІІ/, ст.12-31
Занепад УНР т е - ж IV-VI/ ст.І-42
Що вони "будують" I-ІІІ, ст.54-56
Відгуки життя:
Арешти на В.Україні " " I-ІІІ, ст.59-60
Падішах Аманула-хан " " IV-VI, ст.89
Рецензія: Проти Хвиль; час. " " IV-VI, ст.І48
Н.Жорданія: Итоги " " IV-VI, ст.І53
Велика Революція, Прага, 1928, в-во "Вільна Спілка", ст.256
Засади укр.візвольної програми, 1928 " " ст.61
Вел.Революція і укр.візв.програма, 1928 " " ст.ІV+324
Зі споминів М.Січинського, Прага, "Вільна Спілка", ст.40
Занепад УНР /окремо/, " " " ст.42
Програма вивчення села і міста на укр.
землях /додаток до звіту Укр.Соціол.Інст. 926-28р./с.31
Шлях еміграції /Вістник Укр.Комітету в ЧСР, січень-лют./ ст.6
Міркування біля вікна т е - ж березень-трав. /ст.4
Про ренегатське пирхання /"Вартовий", Прага, січ.-лютий/ ст.3
30 квітня - день УРУ /Вістник УРУ, січень-лютий/
Один рік вже перемогли / т е - ж червень-липень/
Відповідь студентові / т е - ж червень-липень/
Лига Нового Востока и грузинская со-
ціал-демократія /Вестник Соц.Лиги Нов.Востока, №1, май 1928/
Привітальний лист О.Кобилянській /Альманах у памятку її сорок-
літньої письменниц. діяльності 1887-1927, Чернівці,
1928р., ст.249-252/
- p.I929 Тяжким шляхом /Вістник УРУ, січень-березень р.1929/
Соціальна сущність українського вол-
роса /Вестник Соц.ЛНВостока, № 2, май 1929/
В час тривоги /"Правда і Воля" Вінніпег, ч.І-9.І.1929/
Візвольна програма Трудов.Конгресу / т е - ж ч.8 -27.II.29/
Декларація НУРади на святі 22 січня 1929 в Празі "П.і.В.",
ч.9 і 10, 6 і 13 берез./
Ляхоманівство і війна /"Правда і Воля" ч.II, 20.III.1929/
Над прірвою, І " " ч.38, 25.IX
Завдання укр.візвол.праці /лист/ т е ж ч.46 і 47, 20 і 27 лист.
Про партії т е ж ч.49

- p.I930 Загальна соціологія /лекції УРУ, 1928-30р./кн.І, ст.236
Великий зрыв з істор.укр.рев./Львів, в-во "Самоосвіта"/ст.38
Боротьба світів на Україні т е - ж
З новим роком! /"Укр.Робітник", Прага, ч. I-2, січень/
Розмова т е - ж
Насильство і яничарство т е - ж
Шлях відродження /"Правда і Воля", Вінніпег, чч.4;6,12, лютий-
березень 1929р./
- Михайло Драгоманів т е - ж - червень
Колонізація України т е - ж - липень
Індії статті т е - ж - липень
Завдання Укр.Трудов.Обєднання т е - ж - вересень-листоп./
Революція т е - ж - " "
Masaryk jako sociolog /Sociologické Revue, Brno, кн.І-2, 3-4.
ст.14-20. Soudobá ukr.sociologická myšlenka "кн.І-2. ст.101-106
T.G.Masaryk als Soziologe /Festschrift Th.G.Masaryk zum 80.
Geburtstage 7.März, II-Teil, Verlag von Fr.Cohen in Bonn,
ст.337-364.
- Програма УПС-Р /Вільна Спілка, зб.ІІІ, 1927-30, ст. I7-50
Доклад що-до парт.програми на кон- ференції 6.II.1927 т е - ж 62-70
Засади організац.укр.визволення " т е - ж 71-94
Народництво в укр.визвольн.рухові т е - ж 95-128
Меморандум до президента ЧСР з 16.X.1928 161-164
- p.I931 Що таке патріотизм? /Вістн.Укр.Громади у Франції, ч.ІО і ІІ
травень-червень/
Софія Русова, біогр.нарис/Звіт Укр.Соц.Ін-ту 1929-30 р./
Павло Богацький " т е - ж
Свирид Черкасенко " т е - ж
Problem města a venkova /Věstník Českoslov. Akademie Země-
dělské, Praha, кн.6-7.ст.728-733/
Система суспільних наук і соціографія /"Народознавство" зб.Укр.Соц.Ін-ту.ст.34І
Soudobá ukr.sociologická myšlenka a prace II, /Sociolog. Revue,
Brno, кн.ІІ, ст.195-232/
Під теперішній час /Вістник УПС-Р, 1931, ч.І-2, ст.2-9
" " " " " 3-4, ст.3-9
". /Труд.Укр.ч.9-ст.3-6, ч.І0-ст.3-5, ч.ІІ-ст.7-9, ч.І2 ст.6-9/
Чи край проти еміграції? т е - ж ч.І-2, ст.І3-І4
"Час" і...большевизм т е - ж " ст.І4
"Розбудова Нації" і радикали - " ст.І4-І5
Свято Матері з нагоди 75-ліття С.Ф.Русової /"Самостійна Дум-
ка", Чернівці, ч.6, /червень/.
- Завдання "Вістника" /Вістник УПС-Р, 1931, ч.І-3, ст.І.
Чи край проти еміграції? " " " ч.І-2, ст.І3-І4
"Час" і...большевизм т е - ж " ст.І4
"Розбудова Нації" і радикали т е - ж " ст.І4-І5
Хроніка: Українське Трудове Об-
єднання в Канаді т е - ж " ст.І1
Громадська праця за кордоном т е - ж ч.3-4, ст.І-3
На роковини М.Драгоманова т е - ж " ст.І0
В чиїх руках доля України т е - ж " ст.ІІ-І3
Проф.С.Шелухин і УВО т е - ж " ст.І2-І4
Загибель села - загибель України т е - ж ч.5-6, ст.І-2

p.193I "Біо-політика"	"Вістник" УПС	-Р, 193I.ч.5-6,	ст.2-7
Ще загуркотять гармати в Іспанії	т е - ж	"	ст.15-18
З преси:			
Мудрі порадники	т е - ж	"	ст.19
Укр.Історичний Кабінет в Празі	т е - ж	"	ст.19-21
Рецензія: Державність чи гайдамаччина?	т е - ж	"	ст.23-25
О.Шульгин: Держави.чи гайдамаччина?			
IV-й Конгрес робіт.соціалістичного Ін-			
тернаціоналу у Відні	т е - ж ч.7-8,	ст.І-6	
Занапашена країна I.	т е - ж	"	ст.6-13
Український фашизм	т е - ж	"	ст.13-16
Хроніка: Смерть В.Липинського	т е - ж	"	ст.21
Українське шкільництво на єміграції	т е - ж ч.9-10,	ст.І-5	
ІІ-й Україн.Науковий зізд у Празі	т е - ж	"	ст.5-6
Занапашена країна II.	т е - ж	"	ст.6-13
Ті, що дурили свій народ	т е - ж	"	ст.13-19
Волинська ляхоманія	т е - ж	"	ст.19-20
Хамство націоналістичної газети	т е - ж	"	ст.20
Хроніка: Війна по-за законом	т е - ж	"	ст.20-21
Коли неприпинеться озброю-			
вання-прийде катастрофа	т е - ж	"	ст.21
"Панна Марія"	т е - ж	"	ст.22
<u>Рецензії:</u> В царстві жаху і смерти-			
Соловецька каторга, документи, ред.			
Л.Чекаленка	т е - ж	"	ст.23-24
"Шляхами на Соловки"	т е - ж	"	ст.24-25
В.Юрченко: Шляхами на Соловки.			
Томас Алва Едісон-добродій людства	т е - ж ч.ІІ-І2,	ст.І-3	
Доба великої реакції	т е - ж	"	ст.3-8
Англійські вибори до парламенту	т е - ж	"	ст.9-ІІ
Громадську справу-громад.способом	т е - ж	"	ст.14-15
Ще про укр.шкільництво на єміграції	т е - ж	"	ст.15-16
Нагороди і демонстрації	т е - ж	"	ст.16-17
Хроніка: Вибори до громад на Підкарп.	т е - ж	"	ст.19
Ще один фашистівський бойкот	т е - ж	"	ст.21-22
З преси: Бій язиками на Підкарпат-			
ській Русі	т е - ж	"	ст.22
Соціологія попівського кретина	т е - ж	"	ст.23-24
Два світи	т е - ж	"	ст.24-25
Японія-Китай і Ліга Націй	т е - ж	"	ст.25
"Наука для ідіотів"	т е - ж	"	ст.26
<u>Рецензії:</u> Наука і мораль /нов.твір			
С.Черкасенка/	т е - ж	"	ст.25-26
"Власними силами"	т е - ж	"	ст.26-27
Трудова Україна	т е - ж ч.І3-І4,	ст.І-2	
"Легенда про колонію" I.	т е - ж	"	ст.2-8
"Легенда про колонію" II."Трудова Україна" 1932, ч.І, ст.8-І2			
Доля автономії україн.земель під			
Польщою	"Вістник УПС-Р" 193I, ч. І3-І4,	ст.І4-І5	
З преси: Підготовка соціалізму в			
Росії та Італії	т е - ж	"	ст.І7-І9
Невже змін не буде	т е - ж	"	ст.І9-22
Хроніка: Збори ради представників			
Укр.організацій в ЧСР.	т е - ж	"	ст.28-24
Критична точка в житті гімназії	т е - ж	"	ст.24-25
Великий парад "Третіго сміру"	т е - ж	"	ст.25-26
Ще один успіх	т е - ж	"	ст.26-27

- p.I931 Рецензія: Kost Dv̄haň : Do pytannja pro socialnu funkciju knihi - Sociologická Revue, Brno I931, кн.3, ст.397-99
 Soudobá ukrajinska sociologická myšlenka a práce, II. Sociolog. Revue, Brno, I931, кн.4, ст.492-497.
- p.I932 Рецензії: T.Stepovuj; Organicka a rascová teorie společnosti lidské-Sociolcg.Revue, Brno, I932, кн.1-2, ст.78-81.
 S.Tomilin a M.Šrojdor: O vyhnaní plodu v Ukrajine т е - ж I73-I76.
 Z.A.Hurevyc a A.Z.Zalovskyj: Alkoholism т е - ж I76-I79.
- З Новим Роком' Трудова Україна", I932, ч.1, ст.1-2
 Трудова Україна т е - ж " ст.2-6
 Віктор М.Чернов т е - ж " ст.6-8
- З українських думок про економічну кризу/псевд.Іван Гук/ т е - ж ' ст.15-22
 З праці Укр.Соц.Інс-ту в Празі т е - ж ' ст.20-23
 З преси: Фашисти і большевики
 коло однієї справи т е - ж ' ст.24
 Не своє продають т е - ж ' ст.24-25
 Смердюча Україна т е - ж ' ст.25
 Ювілейна пошана т е - ж ' ст.25-26
- Радянська Україна на розпятті т о - ж ' ст.37
- З діяльности Т-ва Прихильників Україн.Господар.Академії т е - ж ' ст.38-30
 Ще одна"перемога"фашистів т е - ж ' ст.30-31
 Не відстали і укр.філологи т е - ж " ст.31
- Московсько-польська угода "Труд.Укр.", I932, ч.2, ст.1-2
 Апостол Трудової України, пам'яти М.Павлика/ т е - ж " ст.2-6
 22 Січня /спомини і висновки/ т е - ж " ст.6-10
 " " " " т е - ж ч.3-4, ст.23-30
 " " " " т е - ж ч.5-6, ст.10-13
 " " " " т е - ж ч.7-8, ст.10-12
 " " " " т е - ж ч.9 ст.8-II
 Відповідь Ліги Націй українцям т е - ж ч.2, ст.11-13
- До злиття Незалежної С-Д і Соц-Робітн.партиї в Німеччині т е - ж " ст.13-14
 Свідоцтво культурності чи недостойна реклама т е - ж " ст.21-24
 В чиїх руках Укр.Господ.Академія т е - ж " ст.24-25
 Хроніка: Манџурські вправи т е - ж " ст.27
 Іспанія на вулкані т е - ж " ст.27
 Індуські лекції т е - ж " ст.27
- Троцький про боротьбу з фашизмом в Німеччині т е - ж " ст.28
 Свято 22 січня в Празі т е - ж " ст.28-29
 В соціалістичному клубі в Празі т е - ж " ст.29
 Вони нарешті обедналися! т е - ж " ст.29-30
 Пан М.Возняк вияснив т е - ж " ст.30
 "Безпартійний" Академичний Комітет в Празі т е - ж " ст.30-31
- Рецензії: Як пишеться історія України. Проф.Д.Дорошенко: Ілюстрована історія України т е - ж " ст.31-32
 Шевченко і революція "Труд.Україна" I932, ч.3-4, ст.23-28
 Женевська постанова і ляхомані т е - ж " ст.30-35
 Трудовий фронт т е - ж " ст.36

р.І932 Кінець Україн.Академії Наук "Труд.Укр." І932, ч.3-4, ст.37-38		
"Емігранти"	т е - ж	ч. " ст.38-39
Суспільне будівництво	т е - ж	" ст.40
Ще 300-літній ювілей	т е - ж	" ст.40
Свято самостійності і соборності в Празі і брехня в "Ділі"	т е - ж	" ст.41
Нам пишуть.	т е - ж	" ст.42
Листування редакції	т е - ж	" ст.43
Реакція	т е - ж	ч.5-6, ст.І-3
Фашисти казяться	т е - ж	" ст.3-10
Той, що на все звертає увагу	т е - ж	" ст.І4-І5
ІІ Інтернаціонал і криза	т е - ж	" ст.І5-І8
З преси: Учене неутрство	т е - ж	" ст.І9-20
З робітничої літератури	т е - ж	" ст.29-30
Гімн державному капіталізмові	т е - ж	ч.7-8, ст.І5-20
Над прірвою /роковини смерти М.Драгоманова/	т е - ж	" ст.28-31
Хай живе Карл Маркс і В.Липинський.	т е - ж	" ст.45

-
1. П.Богацький, М.Шаповал: **УКРАЇНСЬКА ХАТА**. Спогади про організацію, видання, редагування і співробітників журналу "Українська Хата" в Київі 1909-1914 р.р. Новий Йорк 1955 р.
  2. Микита Шаповал: **СХЕМА ЖИТТЕПИСУ**. Автобіографія і спогади автора. Новий Йорк 1956 р.
  3. Микита Шаповал: **ЩОДЕННИК**. Записки від 22 лютого 1919 р. до 22 лютого 1932 р. з організаційного, громадського, політичного й культурного життя. Новий Йорк 1958 р. В двох частинах.
  4. Микита Шаповал: **ГЕТЬМАНІШНА І ДИРЕКТОРІЯ**. Спогади організатора повстання проти гетьмана П.Скоропадського в листопаді 1918 року. Новий Йорк 1958 р.
- Всі ці видання вийшли в Бібліотеці "Українського Громадського Слова" в Новому Йорку. Упорядкував і зредагував Інж. Сава Зеркаль. Видання : Української Громади імені Микити Шапovala в Новому Йорку.